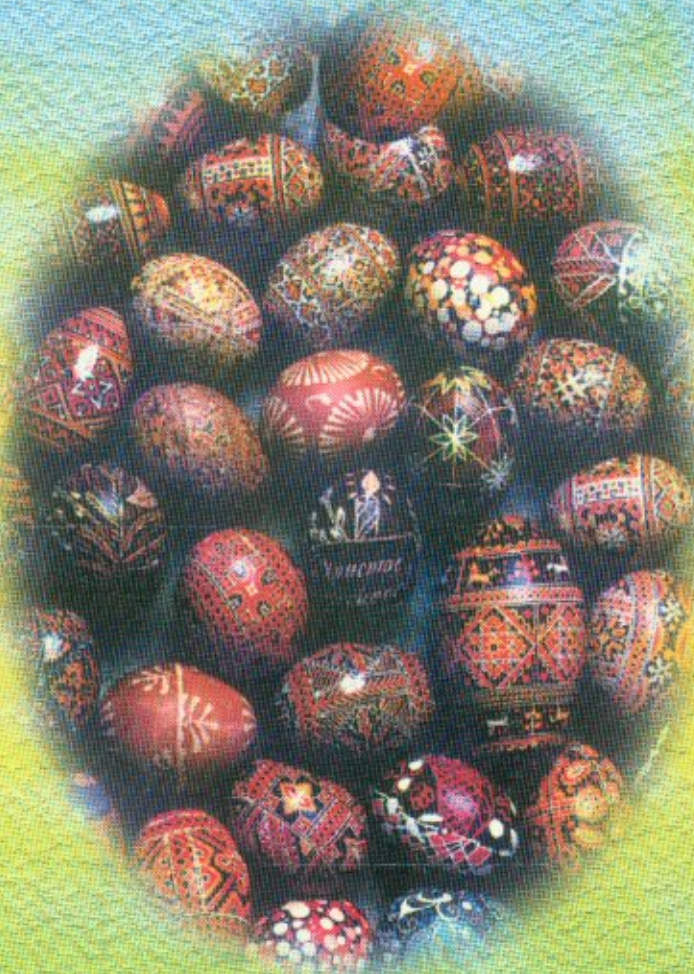
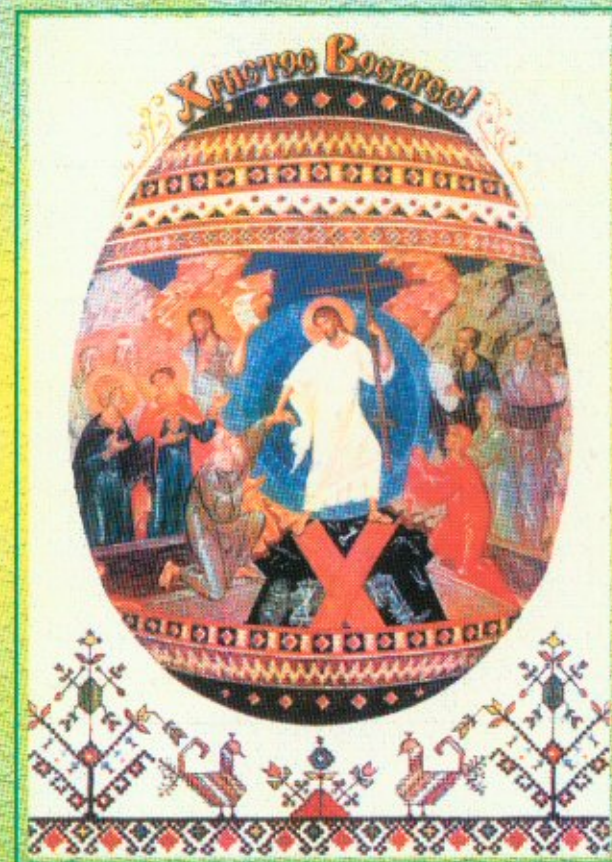

ЗАГОРОДА

Музейне Товариство в Зиндранові
№ 1(36) 2003

ISBN 83-87282-59-6

Towarzystwo Muzealne w Zyndranowej

Zahoroda

Загорода

КУЛЬТУРА, ІСТОРІЯ І ПАМ'ЯТКИ
ЛЕМКІВ В ПОЛЬЩІ

Zahoroda

KULTURA, HISTORIA I ZABYTKI
ŁEMKÓW W POLSCE

№ 1 (36) '03 * Загорода * 1

НОВОРІЧНЕ ПОБАЖАННЯ

Щире поздоровління для вас вшитких і побажання з нагоди свят РІЗДВА 2003-го року!

*ЛЕМКОВИНО – Мати моя,
Не забив тя доси,
І знам доси хто я.
Лем у рідной Хижи і Землиці
Своя правда й своя воля.
Вшитких лемків, які сут вдома,
В Польци, Закарпаттю,
У Гирові, котрі жиют в Зиндранові,
В Гамерици, Словацїі і Канаді,
В Італїї, Грецїї, Португалїї, Мишані, Дуклі, Кросні і Тильові.
Вас гнес моцно я до купи кличу!
Вийдеме на гору високу Бескида
З думков о Лемківщині нашій,
І засядем до одного круглого стола
В ден празника Рождества Христова.
Згадаїме гнес своїх родних няньов і мамок.
І будте, газди, у щирой молитві, здорови,
Най дают нам ласки Свої на многая і благая літа,
Бо “Нова радїст стала, яка не бывала”...
Христос ся народив!*

(всі колядують)

*О. Ростислав Свитун
Настоятель парохїї с. Сокільники.*

РЕДАКЦІЯ ДО ЧИТАЧИВ

ДОРОГЫ ЧИТАЧИ

Остатнім 4-тым числом “Загороды” в 2002 р витализмесь Святочно, Новорочно. Братерско зме Вас здоровили і найліпше жычили в зимовый час. А гнеска по 3-х місяцях зас ся витамє нашым музейным квартальником н-р 1/2003 лем юж весняно. Але зас святочно з Воскресеньом Христовим.

І весна – ярь і Свята Великодны то радіст лем не все лемкы пережывають радісны весны. Были і смутны як окупацийны, лем найсмутнісша, трагічна в 1947р. о які не хочєся ани згадувати, ани писати, але історичного болю і горя не даєся забыти. Та бо і весна того року нашу гірку долю до того часу нич не змінила на ліпше. Лем все можна жыти добром надійом, але як видимє і чуєме то весна-ярь тогорічна для світа невесела, бо воєнна в ірацкім краю. Крім войск, які берут участ в ті войні, гинут невынни люде, серед них немало діти, старушків. Не до нас належыт оціна той войны, бо зроблят то за нас політичны лідеры світа. А мы можеме лем згадати войны і пережытя в наших горах Карпатах, на Лемковині і загально в Польщі і іншых краях світа – так І св. войну 1914–1918, 1939 і 1944-45.

Та нич не змінимє споминами, бо світ такый як видимє.

Зато ліпше і легше нам радити о наших жытьовых справах, о культурово-музейных діянях, до якого влучена і наша Редакция і квартальник “Загорода”. Иде літні час а з ним немало роботи музейной, дальшы ремонты і консервация музейных будинків і експонатів, а най бівша то зміна покритя кычками головної хыжы музейной. Велику поміч в ті роботі дає нам Ваньо Худик з Канади родиче котрого сут зо Мшаной і Смеречного. Зміна і збогачиня експозиції, дуже помяток материяльной культуры і церковно-релігійной. Треба кінчити паркінг музейный.

Но і юж приготовлиня 12-го музейного свята “Од Русаль до Яна” – в днях 28-29. 06. То музейна культурова імпреза.

Того року Рада Музейного Товариства і Комитет Організаційный Свята усталил час згідно з назвом імпрезы,

але і зато, же од 1. 07 будут вымаганы візы з України і може наступити ограничя приїзду Земляків – Родаків зо Сходу.

Рада Музейного Товариства з початком мая плянує скликати повне зобрания членів. О загальнім зобраню вшыткы члены будут окреме повідомлены.

Як видиме і роботы і плянів дос дуже. А одкаль ждати помочи в охороні памяток і музейных діянь?

Мама пару наших організацій, товариств, котры маюут в статутах темы музейны і охорону памяток нашой знищеной культуры лем што з того, заданя на папери в статуті, а реальніст інша. То прикра тема не до докучаня собі. Не хочеме ся барз жалувати ани никого критикувати, бо то така тактика нефайна. До нас пишут люде і діяче і звідуються, ци музейом дакус цікавиться нова світова лемківска організація “СФУЛО” і ци приділено нам даку поміч од ей Правліня, Заряду ци Головной Рады. Треба щиро одповісти, же нич з того. Більшіст лідерів “СФУЛО” навет не было в нашім музею. Ци уважают, же то не Іх культура, то ся звідуюме – чия?

То шырока тема не на короткый редакційный допис.

Близко латинскы і нашы Свята Великодни то красно, щиро здоровиме вшиткых Читачив Святочно, а наших вояків фронтовців, котры ищи жыют, окреме з святом Перемоги - Побіды 9 мая 1945 р. не можна забыти о них, бо ишли на фронт і на смерт воювати з окупантом, німецькым фашизмом – в Червені Армії, в Войску Польскім і Чехословацкім Арміїнім Корпусі і в інших армиях Західніх. Задумаймеся што нам дало Іх пролятя крови і тисячи загиненых в боях.

Здоровиме Вас Вшитких – Сестры, Братя – Лемкы святочно всяды де лем жыете в ріжных краях світу.

Жычиме теплої, погідной яри, радістных Свят нашого обряду, здоровля, щастя і можливости вертати в рідны горы найперше з выгнаня акційом “Вісла”.

**ХРИСТОС ВОСКРЕС!
ВОІСТИНУ ВОСКРЕС!**

Редакция “Загороды”

ЦЕРКВИ І ЦМИНТАРІ

Од часу до часу на сторінках польських газет мож прочытати, менше чи більше об'єктивны, дописы - заметкы про лемківскы села, про самых лемків, їх давнину, теперішність, а часто просто туристичны вартосты одгривають основну роль в таких матеріялах.

Таку власне статью п. з. "Церкви і цминтарі" знаходиме в "Dzienniku Polskim" з 11 січня 1999 р. Автор того допису Kazimierz Kania м. і. так пише:

-Час залюднення пізнійшой Лемківщини припадає на XIV вік, коли то головню за панованя Казимира Великого по прилученю Червеной Руси до Польщы зачынає ся, на терені горлицкой як і короснянско-сяноцкой горішньої землі, жыва осадничя акція. Але доперва в XVI віці насилує ся ту волоско - руске осадництво, коли то повстала більшість сел, якы дотривали до наших часів. Населеня тих сел зване лемками, становит етнографічну групу, котра уформувала ся в довгім історичнім процесі асимілюючы ріжны етнічны елементы, приносить она зо собом на тоты землі звичаї і традиції, што были витворены в кругу византійской культуры.

Лемківскы села тягнут ся ланцухами хыж вздовж рікы або потоку, што плинув по дни долины. Такий уклад забудовы позістав до днес.

Похылены хресты

По заключеню Берестейской Унії (1596) лемківске населеня узнавало першенство папы, але заховало дотеперішны, східны релігійны формы в греко-католицкім обряді. Варто при нагоді знати, же на приклад з Высовы походить двох митрополитів греко-католицкой церкви: Іосиф і Сильвестер Сембратовичы (конец XIX в.) найкрасшима архітектонічними об'єктами сел Низкого Бескиду были і сут греко-католицкы церкви. Повставали они на загал в XVIII або XIX віці: в Высові в 1777 р. (будувана через конфедератів барских), в Бліхнарці в 1801 р. (мурувана), в Ганчовій в 1871 р..

Треба зауважыти: лемківскы церкви - уніятскы чи православны сут красьні вкомпонуваны в гірській краєвид.

В многих припадках стоят они на взнесенях або на узбічу. Все окружат ся вінец дерев, днес уж старых, прекрасных дерев. З

гушовины тыж дерев вырiniaют шоломы веж, якы становлят характерний акцент в краєвиді

В найблизшом окружені церкви знаходив ся обведений огороженням цментар. Актуально дуже з них вымагат обновленя, особливо памятковы надгробны кресты, часто похилены і счернілы

Лемківскы традиції

В труднім і трагічнім часі непокоів по II світовій войні в Бещадах і на Лемківщині од квітня до липця 1947 р. одбылося в рамках акції “Вісла” выселеня лемківского населеня на терены західной Польщы. Лемківщина зістала праві цілковито позбавлена населеня, а лемківске будівництво было знищене.

На опуцены лемками терены прибыли осадники переважно з пограничных польских сел а рівнож переселенці зі Совітского Союза. Лемкы перешмарены на західны землі пережывають роки тяжких досвідчень. По 1956 р. частына з них вернула на прадідівскы землі. По періоді напружень емоції зачали опадати, а етнічны одрубности затерати ся.

В нелегкім процесі єднаня і втоплюваняся в горожданске польске суспільство – є місце і потреба управляти вартосты традиційной лемківской регіональной культуры.

Рештом по греко-католиках сут в тых селах памятковы церкви і цминтарі, а таксамо густо розсіяны зворушаючы придорожны капличкы. На жаль перипетії переселюваных лемків не оцадили іх церквей подданих в тім часі нищительским силам і перемінам в історії. Декотры з них переняв костел римо-католицкій. Іншы перешли під православну адміністрацію, але барз мало.

*

Невелика то статя, але порушат важны справы для лемків з іх історії, іх культурного доробку.

Перше автор стверджат, же уж в XIV віці розпочынат ся жыва осаднича акція на теренах Лемківщини – в часі коли то Казимир Великий прилучыв Червону Русь до Польщы. В результаті той акції, яка скінчыла ся в XVI віці – уформувала ся більшіст лемківских сел, што дотрєвали до наших часів. Было то, на погляд

автора, осадництво волоско-руске. Значыт то, же велику частыну чи навіт більшіст в той масі народа становили волохы (теперішны румуны).

Отож з тым не мож погодити ся. Запевно могли там знайти ся волоскы поодинокы пастухы, бо Карпаты лучили сусідуючы зі собом етносы. Але твердити, же то было волоско-руске осадництво – то історична неправда. Бо если бы так было, то етнічны чистки, што мали місце 600 років пізнійше в рамках варварской акції “Вісла” обнимали бы не лемків – русинів, але волохів-румунів, бо русинів на тых теренах бы не было.

Автор дальше слушно підчеркує, же найкрасшима об'єктами архітектуры на Лемківщині сут греко-католицкы а і тепер православны церкви, якы красьні вкомпонуваны в гірській краєвид. Они повставали на загал в XVIII або XIX віці. То правда, але то были наступны, другы чи треті храмы. Попередны церкви што были побудованы в XIV-XVI віках уж не могли сповняти своїх функцій, бо были за мали, або зі старости, чи з інших причин мусили быти замінены новима святынями. Так наприклад церков в Высові была спалена і Высовяне зараз в 1777 р. приступили до будовы нового храму, што пишаст ся в центрі села по нынійший ден.

Як же слушно автор звертат увагу на то, же дуже з лемківских цментарів вымагат одновлення, особливо памятковы надгрібны крести, котры часто нахыляют ся і чорніют. То само односит ся і до придорожных капличок. Є над чым думати і лемківским організаціям, і релігійним осередкам. Чыж і в том випадку ся кличе до выникнення фундацій лемківской культуры?

То преця 100-літны матеріальны сліды лемківской культуры!

Авторовы поруч правдивых і ретельных стверджень, оцін ситуацій і т. д. трафляют ся і недостаки. Отож стверджат він, же на терены, на котрых мешкали лемкы прибыли осадники з пограничных польских сел, рівнож переселенці зі Совітского Союза.

Друга частына повисшого ствердження то – делікатно кажучы - дезінформація. Трудно собі представити державного урядника, який керує переселенців зі сходу на каменисты землі, положены в

острім гірським кліматом в часі, коли на тих переселенців ждуть надзвичайно урожайні землі на Шлезку (Ополе, Вроцлав) на низинах о дуже лагіднім кліматі. Але їх очікують рівнож простори модерни мешкальні і господарчы будинки, а часто тіж інвентар жывий і мертвий.

Але і сами переселенці на штосы такого бы ся не згодили. (Припадкы таки мали місце лем в пару селах на острові сел на північ од Лемківщини – Красна, Коростенка, Чорнорікы)

На кінцы треба зауважыти, же автор позволят лемкам поруч “wtarpania się w obywatelską społeczność polską” “управляти вартосты традиційной регіональной лемківской культуры.

Боже му заплат!

П. Феціца 1999р.

З ІСТОРИІ ЛЕМКІВСЬКИХ СЕЛ

ПЕРЕГРИМКА – лемківське село в колишнім Ясельським повіті. Найстаршы записы свідчат, же село існувало в XV ст. І належало до власників Самокляск і Мруковой.

Згодом перешло на власніст Мнішків. Марина – дочка Юрія Мнішка – посідала в Перегримці замок, в яким часто перебувала зо своїм мужем Дмитрієм (Самозванцом). Выхала з мужем до Москвы як “Російска цариця”.

Для церкви в Перегримці прислала два дороги фельоны, які ся переховували до другой світової війны і показували ся на выставках во Львові і Кракові.

В сільській церкви арх. Михаіла (збудована в 1870 р.) зберегла ся тыж ікона Богоматери з 1605 року. Перед церквом стояла камінна кропильниця з написом: “Iwion Giodko, AD 1603”.

Окремы стары іконы з попередньої церкви находили ся в музею Ставропігійского Інституту во Львові.

В міжвоєннім часі існувала ту двокласова школа з руском мовом научаня, чытальня ім. М. Качковського.

З Перегримкы вышов др. Тит Мишковский (1861 – 1936) – професор богословя на Львівським університеті.

Петро Козут

ГОРЯ КОТРОГО НИГДА НЕ ЗАБУДУ

Ден вигнання. Зараз по оголошынню, за пару годин, мене і старшого брата визначили з дому гнати нашу худобу. Я мав 12 років, а Фецько 18.

Зогнали два велики стада, половина з доли і друге з гори. Ми пішли перши. Родиче казали нам попрощати хыжу, бо юж більше в ні не будеме. І так ся стало.

Поклякали зме перед великим образом, котрий оставав бо був розмірово барз великий (“Ісус Христос на Оливні Горі”). Помолилизме ся, обцілували камінний стіл, котрий так само оставав, бо був завеликий і тяшкый до забраня. Не можна было вшитко забрати, бо не было часу і транспорту, лем еден віз. Так з плачом обцілувлизме іщи поріг в дверях і вишлы на подвіря. Ту юш худоба на нас чекала, покропили свяченом водом і казали гнати. Мы пішли на перед, бо жаден не мав смілости одогнати худобу од своей хыжы. Страшні тяшко одходило ся од свого родинного гнізда, озерали ся вшиткы за себе так довго покиль было видно комини. З маядану было видно наше поле. То юш остатні видок нашого гнізда.

Перешлы мы пuste село Свіржову Руску і на вишнім кінци Святковы заночувализме, жебы худоба одпочива до дальшой дороги. Рано на другий ден рушилизме в дальшу дорогу. Худоба ишва нам спокіно, тримала ся стада. Лем як зме ишли през Дошницю, там юш мешкали польски осадники, бо наших выгнали два роки скоріше, то за нами шмаряли каміньом, фляшками, прібували красти. Перескочив ем за фосу до трави і трафив босом ногом на розбыту фляшку. Розтяв ем цілу підошву на піперек по кістку на ліві нозі. Барз ня боліло колим переходив воду в Кутах. Коло Змигорода догнали нас фурманкы і мене, не памятам юш кто, привезли до Ясла, де нашов ем нашу фурманку, юш было пізно, люг ем під віз але не міг ем заснути. Як ем ся обудив то пес лизав мою рану, бо як раз товди догнали худобу. Юш нияк не могла ити, не легко перейти 40 км

Полякы з сусідніх сел – Цеклин, Дубовец - котры жылы з нами од прадідів, довідали ся о наші трагедії і пришли нас

пожегнати. Шафір приніс такий великий хліб, же му цівы плечи закрив. Приносили нам дуже ідва, лем войско як спостерегво то не допущало іх до нас. Страшыли, же заженут іх з нами. Мали зме добрых сусідів з котрыма зме жылы в згоді але нам не дали з нима дале жыты.

Достали зме вагон без даху. Як мі было студін том лігав коло коровы, кус ся притулив і заснув. Она знала што я роблю, часом як лежала звернена до другой, як віділа же ся кручу то вставала, одвертала ся до скіны. Пес часто лизав мі рану.

Доіхали зме до Освенцімя. Ту зме мали першу і остатню контролю санітарну. Кождому шмарили азотоксу на голову і до розпорка, то было вшытко. На мою рану не мали ныч.

По двох тыжньох - 9 червця доіхализме до остатньої стації – Рашувка. Ден был паскудний, дул студений вітер і ляло. Быв ем мокрий, змерзнений і не мав ем лахів на зміну.

На стації чекава на нас велика охорона ОРМО і міліції, котрым повілы, жебы нас пильнували, бо мы бандерівці поіманы в лісі і будеме до ліса втікати. Наказали ім пильнувати нас так пару місяци і не позваляли нам ся зустрічати медже собом. Тоты бортакты обставили навет лісовы дороги. То были українці, котры два рокы скоре записали ся на поляків і римо-католиків і в тот спосіб могли лишити Україну, оселити ся в Польщы. Тым способом вернуло і наших кілька родин.

Перепроводили нас через ліс з Ряшівкы до Зимной Води до пустой стодолы в котрі єдна третя даху розбита. Іштвана дали до цівком спаленого будинку, там стояли лем штири сціни.

Моя рана зачынат ропіти, робыт ся гірше. Сестра Олена пішла до Німок (котрых выселили за пару місяци) просити дашто на мою рану. Они з великом охотом хотіли мі помочи. Пришли дві до стодолы, посмотрили і як ім сестра повіла коли то ся стало то хопили ся за голову і повіли, же навет в часі віни не ходит ся з раном веце як пару годин. Взяли ня до свого мешканя, по сходах мусіли ня винести, бом не дав ради ся операти. Зробили опатрунок, дали мі дощечку на цілу підошву так, же рана ся не отворяла як перше. Дали мі тиш суху кошелу і сподні. То было барз велике на мене. Мої лахи випрали хоц не легко іх

было допрати по двох тыжньох на мі. Хотіли жебым в ных зостал спати але мі пес николи без мене не был і робыл в чужі хыжы велику біду під дверми. Мусіл єм вийти, посмотрил на мене, понюхал по нозі і юш был спокіний.

Зробыли мі іщи пару опатрунків, заложыли якісе лікарство і по пару днях рана ся загоіла. Повідали, же пес ня охоронил од закажіня. Пес так стал ім вірним, же як ишли до склепу 20 км. то він ишов з нима.

Рана заросла ся гарді, лишыла ся близна і штоси тверде в середині. Часом і тепер, по 50 роках, кус докучат. Але болит мене барз і цілий час тото, же я на 12-тім році мусіл лишыти свое рідне гніздечко до котрого николи не дали мі права вернути.

*Ваньо Мадзік
родом з села Бортне*

ТАКЫЙ ЄМ СЯ РОДИВ

Якый єм ся родив,
до смерти зостану,
такый був мій отець,
таку єм мав маму.

Нашы предкы были
з доброго насіня,
они запустили
глубоко коріня.

З доброго насіня –
здраве, сильне, просте,
а з того планого –
все лем криве росте.

Тяжко напростити
кривака такого,
кедь він кривый росте
од коріня своего.

Што бы то лем криве –
іщи круте к тому,
нигда не пасує
ку тому простому.

Так небіжчік дідо
все нам повідали: -
Жебы съте ся діти
лем своего тримали!

-Не смосьте до світа,
што ся блищить красше,
спробуйте хранити
тото, што є ваше.

*Николай Гвозда
Ладомірова.*

OBYWATELSKI KRĄG ŁEMKÓW

Hospodar

Bielanka 4

38 - 311 Szymbark

**EUROPEJSKI TRYBUNAŁ PRAW
CZŁOWIEKA W STRASBURGU**

Pismo wnioskodawcy

Nazwa dokumentu: ŁEMKO - proces otwarty -

Dotyczy pokrzywdzonych mniejszości etnicznych - Łemków i Bojków w Rzeczypospolitej Polskiej.

Wnioskodawca: Paweł Stefanowski - Obywatelski Krąg Łemków w Polsce "Hospodar", Bielanka 4, 38 - 311 Szymbark, woj. Małopolskie, Polska.

Pozwany: Parlament - Sejm i Senat Rzeczypospolitej Polskiej, Ul. Wiejska 4-6, 00 - 902 Warszawa, Polska.

Wnioskodawca wnosi:

1/ O uznanie, że Sejm RP bezzasadnie uchylił się od uznania wojskowej akcji "Wisła" z 1947 r. za bezprawną i przestępczą w odniesieniu do Łemków i Bojków - obywateli polskich, o liczbie ludności około 300 tysięcy.

2/ O zasądzenie, że Sejm i Senat RP nie dopełniły obowiązku jednoznacznego odpowiedzenia -TAK lub NIE na skargi i wnioski Obywatelskiego Kręgu Łemków w Polsce "Hospodar" (dalej OKŁ) w ciągu 14 lat, co do pierwszej tam zawieszanej petycji i 9 lat od "otwartego listu", naruszając przez to nie tylko równość praw

obywatelskich, ale i prawo CZŁOWIEKA do odzyskania zabranego bezprawnie przez Skarb Państwa ich hipotecznego mienia.

3/ O uznanie, że brak odpowiedzi na TAK lub NIE ze strony Parlamentu RP na prośby, skargi i wnioski Łemków i Bojków o zwrot, przemocą zabranego, hipotecznego mienia, jest aktem dalszej dyskryminacji i braku równych praw ludzkich (Człowieka) i obywatelskich tej mniejszości etnicznej w Polsce.

4/ O uznanie, że nie oddanie przez najwyższe władze III RP bezprawnie zagrabionego mienia - bez orzeczeń sądowych - Łemkom i Bojkom, jest aktem przymusowego wynaradawiania tej grupy etnicznej w Polsce.

5/ O zasądzenie od najwyższych władz RP trzech (3) miliardów złotych na rzecz łemkowskiej mniejszości etnicznej w Polsce, w celu radykalnego poprawienia sytuacji materialnej i społeczno-kulturalnej tej ludności i jej organizacjom społeczno - kulturalnym, z tytułu uchylania się od jednoznacznej odpowiedzi na wnioski i skargi Łemków i zaniedbań w ochronie ich kultury, dalsze ograniczanie w prawach ludzkich i obywatelskich, politycznych i społeczno-kulturalnych przez m. in. Sankcjonowanie (do obecnej chwili) zbrodniczej akcji "Wisła", utrudnianie dostępu do Ksiąg Wieczystych, gnębienie moralne i psychiczne przez umyślne utrzymywanie stanu z okresu komunistycznego, szczególnie w odniesieniu do zabranego bezprawnie mienia hipotecznego.

6/ O zasądzenie, by najwyższe władze RP przystąpiły do szybkiego zwrotu zabranego mienia hipotecznego Łemkom i Bojkom, znajdującego się w ręku Skarbu Państwa, przez co zdejmą z nich krzywdzące piętno, przymusowej wojskowej i niewątpliwie, w swych skutkach, zbrodniczej akcji "Wisła" z 1947 r. i zaspokoją ich żądania.

UZASADNIENIE

Tylko Parlament RP był i jest władny uchylić dekrety komunistycznego rządu polskiego o wysiedleniu Łemków i Bojków i przejęciu ich hipotecznego mienia na rzecz Skarbu Państwa.

Celem wysiedlenia Łemków i Bojków z ich odwiecznej ziemi ojczyściej w Karpatach, zwanej Łemkowszczyzną, było "oczyszczenie" Łemkowszczyzny z jej rdzennej ludności - Rusinów - Łemków, by na zawsze pozbawić tę ludność możliwości ewentualnych społeczno-kulturalnych dążeń autonomicznych. (ta zasadnicza przyczyna tego haniebnego wysiedlenia jest przemilczana i skrywana przez wszystkie szczeble władzy w Polsce).

Wysiedlenie tej ludności nastąpiło po dwu latach od zakończenia II Wojny Światowej. Użycie wojska do wysiedlenia miało zastraszyć tę ludność i sugerować, że wojna się jeszcze nie skończyła.

Po likwidacji komunistycznych rządów w Polsce i zaistnieniu pełnej niezawisłości Polski, w lipcu 1989 r. OKŁ w Polsce "Hospodar" zawiesił w Parlamencie RP wniosek o zwrot Łemkom wieczystego, niezbywalnego - hipotecznego mienia, bezprawnie i bezzasadnie skonfiskowanego dekretem rządowym z 27 lipca 1949 r. (OKŁ ma potwierdzenie Sejmu i Senatu RP o przyjęciu odnośnego wniosku. W załączeniu kserokopie potwierdzeń).

Pozwany jednak, w międzyczasie rozdysonował - sprzedał dziesiątki tysięcy hektarów łemkowskiej ziemi ojczyściej, będącej w ręku Skarbu Państwa, by stworzyć fakty dokonane i świadomie nie oddać jej "byłym" właścicielom.

(Podobnie ma się rzecz z lasami łemkowskimi).

Obecnie, w ręku Skarbu Państwa są jeszcze niemal wszystkie łemkowskie lasy, co umożliwia ich oddanie hipotecznym właścicielom bez problemów i uszczerbku dla Państwa. Parlament jednak w wyrafinowany sposób postanowił nie oddać Łemkom lasów, tworząc ustawę "o nie oddawaniu w ogóle lasów w naturze byłym (okradzionym, spreparowanym dekretem z 27 lipca 1949 r.) właścicielom, argumentując, że są one "płucami Polski", tylko wtedy, gdy są

państwowe, a jak wrócą do rąk prywatnych, to już "płucami" nie będą. (taka postawa - nie oddawanie lasów w naturze - nie ma nic wspólnego z prawdą i jest także śmieszna, zarówno w kontekście przyrodniczym jak i polityczno-prawnym. Dodajmy, że w prywatnych lasach ścinka drzew odbywa się pod kontrolą Państwa - za zezwoleniem Urzędów Gminnych).

Nie ma ustawy o "powszechnej reprivatyzacji", zatem zachodzi konieczność wymuszenia na pozwanym zwrotu mienia hipotecznego, zagrabionego Łemkom decyzjami-dekretami politycznymi.

Przypomnijmy jeszcze, że mienie to zabrano dekretem z 27 lipca 1949 r. niezgodnie z wówczas obowiązującym prawem (przedwojennym) - bez imiennych orzeczeń sądowych, czy administracyjnych, a mimo to obecne najwyższe władze RP utrzymują ten stan w mocy.

Nie ma imiennych postanowień rządowych, ani orzeczeń sądowych o przejęciu mienia hipotecznego Łemków i Bojków na rzecz Skarbu Państwa, a zatem zabrano im mienie bezprawnie i przeto zwrot odnośnego mienia powinien (może) nastąpić w drodze decyzji politycznej i administracyjnej.

Wnioskodawca załącza kilka swych pism - próśb, skarg i wniosków, skierowanych do najwyższych władz państwowych w tym, przede wszystkim, do Parlamentu RP, na które przez ponad 13 lat nie otrzymał wiążącej odpowiedzi, co do zwrotu odnośnego mienia, oraz kilka pism pozwanego i innych władz państwowych do wnioskodawcy.

Pozew niniejszy - skarga na najwyższe władze państwowe (z przeszłości i obecne) jest uzasadniona także w swym nazewnictwie, że akcja "Wisła" była przestępcza i zbrodnicza, m. in. tym, że setki niewinnych Łemków było katowanych a dziesiątki z nich zginęło w obozie koncentracyjnym w Jaworznie w latach 1947-1949, a dekret rządowy z 27 lipca 1949 r. jest wyraźnym politycznym i administracyjnym złodziejstwem państwowym, w odniesieniu, do dziś, nie oddanego mienia hipotecznego Łemków i Bojków.

*Przewodniczący
OKŁ "Hospodar"
Paweł Stefanowski.*

Wykaz pism (kserokopie)

- 1 Potwierdzenie przyjęcia z Senatu.
- 2 Potwierdzenie przyjęcia z Sejmu.
- 3 List otwarty OKŁ, lipiec 1989 r.
- 4 i 5. Przykładowa lista imienna właścicieli, upoważniająca.....
6. List otwarty OKŁ do Parlamentu RP, listopad 1989 r.
7. List utwarty inteligencji OKŁ, listopad 1989 r.
8. Wniosek otwarty do Prokuratora Generalnego RP, sierpień 1990 r.
9. List otwarty OKŁ do Urzędów Woj. i Parlamentu RP, czerwiec 1990 r.
10. List otwarty delegacji OKŁ do Marszałka Sejmu RP, sierpień 1990 r.
11. Pismo z Ministerstwa Przekształceń Własnościowych do PKŁ, marzec 1991r.
12. Pismo Marszałka Sejmu RP do OKŁ, grudzień 1990 r.
13. Ministerstwo Przekształceń Własnościowych, wg rozdzielnika do OKŁ, 1991 r.
14. Marszałek Sejmu RP do OKŁ, 1991 r.
15. OKŁ do Ministra Ochrony Środowiska..., 1998 r.
16. Minister Ochrony Środowiska ZN i Leśnictwa, do wiadomości OKŁ. 1999
17. List otwarty OKŁ do Prezydenta RP i Parlamentu RP, 2001 r.
18. Kancelaria Senatu RP do: P. Stefanowski - OKŁ, 2000 r.
19. Wycinki z prasy polskiej, dotyczące Łemków...i odnośnego problemu.

ВСПОМИН О МИКОЛАЮ БУРЯКУ В СОТНУ РІЧНИЦЮ УРОДИН

Миколай Буряк

Народил ся сто років тому - 21 мая 1903 року в селі Смеречне коло Дукли. Коли мал 9 років гмер му няньо. Виховувала го мама і старша сестра.

В першу світову віну виїхал з сестров до Росії, хвора мама зостає в Смеречнім. Мешкат з сестров в Пензенській Губерні недалеко Волги, а потім на Волиню. Ту в роках 1915 – 1918 кінчит кілька клас школи підставовой. Добрі познає язык російський. В 1918 р. вертат з сестров до родинного

Смеречного. На початку 30-х років виїзджат до Америки де перебуват 3 роки. В тім часі в “Карпатські Русі” друкує свої першы вершы під псевдонімом “Залісян”.

По трьох роках вертат до Смеречного, провадит господарство рільниче і робит яко громадский писарь.

В 1947 р. Миколай Буряк з родинов зостає виселений на Західні Земли до місцевости Осіна коло Новогарду. Ту через 20 років робит яко головний книговод в ПГР.

В 1968 р., по перейтю на емеритуру, вертат на рідну Лемківщину, але юж не до рідного села (по віні Смеречне перестало існувати яко село) лем до Зиндрановой де оддала ся його донька.

Ту написал дос дуже вершы, байок, оповідань, вспомнінь з першой і другой світовий віны. Друкувал свої твори в “Нашім Слові”, котрого был вірним читачом і писательом.

Интересувала го література російска – М. Гоголь, А. Чехов. З польских творців цінил собі К. П. Тетмайера. Каждый

поворот з міста Щеціна збогачал Його бібліотеку новим твором переважно з антикваріату. Його девізом была наука.

Помер 3 вересня 1988 року.

*В сотну річницю Його народин вспоминают
Діти (Оля, Михал, Василь, Марія), жінка Анна.
Внуки і правнуки.*

РІДНИЙ КРАЙ

Лемковино рідний Краю
Зелены Карпаты
Ой як тяжко на чужині
О вас забывати

Бо там мене маленького
Мама годувала
І до спаня “люляй сыну”
Красненько співала

Там я виріс на свободі
Як птах сивокрылый
Потокры верхы і дебрі
То все край мі милий

Там річенькы плынут быстро
Чистая в них вода
Где поглянеш то пречудна
Карпатска природа

А в сребряных лучах соньця
Видніють Бескіды
Соткы років мы там жыли
І нашы прадіды

Лемковино ты богата
В минералы лікы
Пережыли мы там в біді
Через довгы вікы

А днес як і там бы было
Дуже ліпше жыти
То за чужы гріхы пришло
На чужыну ити

ЛЕМКОВИНО рідний Краю
Я тя не забуду
Вспомну тебе на чужині
Ди лем жыти буду.

*Миколай Буряк
(с. Смеречне коло Дукли)*

БІДНИЙ І БОГАТЫЙ

Ходив бідний по жебраню
Милостиню просив
Вшитку свою жебранину
В старій торбі носив

І чудувався богачім
Же в них дос вшиткого
Але бівше хотят мати
Бо ім мало того

І раз вступил до богача
Жебы одпочити
На свою долю нарікав
Же му тяжко жыти

І так гварив до богача
Нич не хочу мати
Лем жебым мав з чого жыти
Не мусів жебрати

Бо богаты хотяй мают
Злота міліоны
І все ім мало бо бівше
Хотят мати они

Підстав торбу гварит богач
Насыплю ті злота
Будеш мати с чого жыти
До кінце свого живота

Але тыж умову таку
Треба выконати
Ты потримаш свою торбу
Я буду сыпати

І вшитко што впаде в торбу
То най буде твое

А вшитко што вылетит з торбы
То най буде мое

Сыпле богач злото в торбу
Дос бы было того
Нич не впало поза торбу
Вшитко для бідного

Всыпав богач юж пів торбы
Нич лем было ити
Бо на жытя юж старчіло
Было о чім жыти

Але бідний іщі просит
Пане лем даруйте
Моя торба дос велика
Лем мі не жалуйте

Іщі богач му досипав
Нич му не жалував
Такой праві повну торбу
Злота му дарував

Та іщі жмінку доложте
Дальше бідний просит
Най юж буде повна торба
Я ей буду носив.

Всыпав богач повну торбу
Она не витримала
Денце слабе ся пірвало
Злото высыпала

Зобрав богач своє злото
Занос до схованя
А бідному лишив торбу
І дальше жебраня.

Миколай Буряк
(с. Смеречне коло Дукли)

REDAKCJA "ZAHORODY"

Mój wiek jest już tak daleko zaawansowany do przodu, że pozostało tylko żałować, że jestem tak młodym czytelnikiem w sensie stażu naszych wydawnictw z którymi utrzymuję stały kontakt. I tak:

"Zahorodę" czytam od 1999 roku,

"Besidę" pierwszą otrzymałem we wrześniu 2001 roku,

"Łemkiwskij Ricznik" zaledwie od grudnia 2002 roku.

Ten ostatni tak mnie mocno oczarował opisaną w nim naszą historią, że postanowiłem poprosić o starsze roczniki. Otrzymałem ich jeszcze cztery za lata 1998, 1999, 2000 i 2001. Jestem bardzo zadowolony, powiem szczęśliwy. Chyba tylko moją dozgonną wdzięcznością im za to wynagrodzę, bo pieniądz nie jest w stanie tego wyrównać.

Czytam wszystkie trzy wydania z wielkim zainteresowaniem, ale "Riczniky" z wielką pasją. Są to dla mnie przepiękne wiadomości, które połykam, które przedłużają mi życie, dają jeszcze szczyptę nadziei.

Dziękuję Redakcji za nie i daj Boże Redaktorom dobrego zdrowia, abyśmy mogli w takiej szacie oglądać je i czytać jeszcze długo.

Nie podejmuję się przedstawić całej ich pięknej szaty odzwierciedlającej obraz naszego cudownego krajobrazu, bo byłoby dużo pisania. Ale powiem jedno, że "Łemkiwskij Ricznik" jest tak pomysłowo i bogato opracowany, że jest w nim wszystko, wszystko co my Łemkowie chcielibyśmy, a nawet więcej, co powinniśmy o sobie wiedzieć. A nade wszystko, co w naszych młodzińskich latach utraciliśmy.

Postaram się za to w wielkim skrócie pokazać bohaterów, o jakich miałem możliwości w minionym okresie poczytać, a jest ich wielu i zapewniam, że warto ich poznać za pośrednictwem kalendarzy.

Proszę mi wybaczyć, że to co napiszę poniżej, adresuję wyłącznie do tych wszystkich, którzy czytają "Zahorodę", a nie zetknęli się jeszcze z "Łemkiwskim Kalendarzem".

Opierając się na kalendarzach, o jakich wspominam powyżej, zapragnąłem rozwiązać mit, że nie mieliśmy uczonych Łemków. Chcę pokazać, że w przeszłości też mieliśmy wielu wysoko wykształconych ludzi. A o to krótka biografia o nich:

Doktor prawa, **TEOFIL KURYŁŁO** żył w latach 1891-1945.

Studia handlowe ukończył we Wiedniu. Studia prawnicze na UJ w Krakowie. Był adwokatem w Paryżu, w Krakowie, wygrał konkurs na Sędziego Okręgowego w Lesznie. Zamordowany przez NKWD w 1945r.

Jego ojciec Wasyl Kuryłło ur. w Wysowej był księdzem we Florynce w czasie kiedy we Florynce powstała Rуска Respublika Łemków. Wasyl był jej współzałożycielem. Za staraniem ks. Wasyla powstała w Gorlicach Bursa w 1909 r. dla 40 łemkowskich uczniów.

Teofil Kuryłło wraz ze swym ojcem Wasylem byli więźniami obozu w Talerhofie. (Łemkiwskyj Kalendar - str. 109-113 i 132-137)

DYMITR BORTNIAŃSKI - Dyrygent i Dyrektor Kapeli przy Carskim Dworze w Petersburgu. Żył w latach 1751-1825. Studiował we Włoszech sztukę muzyczną, śpiewy chóralne, dyrygenturę.

Dziadek Dymitra był bogatym gospodarzem we wsi Bortne oraz długoletnim sołtysiem. Jego syn Stefan, z przyczyn niepokoju, wyjechał na daleką Ukrainę, gdzie w mieście Głuchowo urodził się uzdolniony muzycznie Dymitr.

W Carskiej Przydwornej Kapeli awansował na dyrygenta a w dalszych latach na dyrektora. Poza tym awansuje na członka Petersburskiej Akademii Sztuk.

(Łemkiwskyj Riecznyk -2001r, str 81-85)

EMILIAN CZERNIAKOWSKI - Rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Pierwsze studia teologiczne kończy w Przemyślu, potem Lwowską Akademię Techniczną - matematykę i chemię. Profesor nadzwyczajny.

Urodził się we wsi Forynka jako syn księdza. Wybitnie uzdolniony chemik wykrywa dwa pierwiastki chemiczne w korzeniach waleriany. Kierował katedrą chemii ogólnej na UJ w Krakowie. Na tym stanowisku pracował przez 37 lat

(Łemkiwskyj Kalendar - 1998r., str 76-83)

MIKOŁAJ MAŁYNIAK - żył w latach 1851 - 1915. Doktora nauk teologicznych i filozoficznych uzyskał na wyższej uczelni w Rzymie. Był adiunktem i prefektem w Seminarium Duchownym we Lwowie

Urodził się we wsi Kamianna w rodzinie biednego cieśli. Za sprawą wielkiej pomocy materialnej udzielonej mu przez Metropolitę ks. Josy-

fa Sembratowicza, Mikołaj ukończył średnią szkołę w Nowym Sączu a wyższą szkołę w Rzymie.

(Łemkiwskyj Riczyk - 2001 r, str99-106)

MODEST HUMECKIJ urodził się we wsi Tokarnia pow. Sanok. Studiował teologię i medycynę. W 1871 r. otrzymał dyplom dr medycyny. Radny powiatowy i burmistrz Krosna w latach 1883 - 87.

Urodził się w rodzinie duchownej. Jako lekarz pracę rozpoczął w Lesku, potem w Krośnie. Osiągając wysoką pozycję materialną postanowił kupić na własność wieś Ripnik, gdzie po śmierci został pochowany w r. 1899. Był również wybitnym pisarzem różnej twórczości.

(Łemkiwskyj Kalendar - 1999 r, str 86-89)

TIT MYSZKOWSKIJ - żył w latach 1861 - 1939. Urodził się w Pielgrzymce w rodzinie obustronnie duchownych. Studia kończył we Wiedniu w 1889 r. ze stopniem naukowym doktora teologii. Na Uniwersytecie we Lwowie otrzymał nominację na prof. nadzwyczajnego, potem zwyczajnego w 1903 r. Nie lubiany przez Metropolitę Sembratowicza.

Rodzice jego byli związani z Pielgrzymką przez 100 lat. Tit był jednym z ośmiu dzieci w rodzinie. Chcąc zapewnić synom wykształcenie, przy braku funduszy, ojciec odwoził trzech synów furmanką aż do Przemyśla, która załadowana była zbożem, mąką, ziemniakami, warzywami, masłem, serem.

Był wybitnie uzdolniony. Obok teologii studiował astronomię, filozofię i języki obce: arabski, żydowski, grecki, syryjski, angielski, niemiecki, francuski. Po przyjęciu celibatu w r. 1885 rozpoczyna pracę w Diecezji Przemyskiej. W 1889 r. powraca do Wiednia, gdzie zdobywa tytuł doktora teologii. Po powrocie zostaje prefektem Greko-Katolickiego Seminarium Duchownego we Lwowie i wykładowcą na Uniwersytecie Lwowskim. (Łemkiwskyj Riczyk" 2001, str. 121-127)

DYMITR WYSŁOCKIJ (pseudonim Wanio Hunianka) ur. 1888 r. w Łabowi. Polityczno-kulturalny działacz na Łemkowszczyźnie. Student prawa we Lwowie. Jako znany działacz pragnął połączyć Łemkowszczyznę z Rusią Halicką. Był redaktorem i sekretarzem organizacji i gazety "Łemko-Sojuz".

Działał na Łemkowszczyźnie, Czecho-Słowacji, w Kanadzie, w Ameryce i na Ukrainie. Był kierownikiem "Ruskiej Bursy" w Nowym Sączu. W 1914 r. wywieziony został do obozu w Talerhofie.

(Łemkiwskyj Kalendar - 1998 r, str. 89-98)

JOSYF SEMBRATOWICZ - ur. w 1821 r. w Krynicy. Studia teologiczne i doktorskie ukończył we Wiedniu. Potem mianowany profesorem, a następnie wice-rektor uczelni we Wiedniu. Od 1870 r. Metropolita.

(Łemkiwskyj Ricznyk - 2001 r, str. 91-93)

ALEKSANDER TOLPOŃSKI - ur. w 1838 r. w Zawadce Morochowskiej. Teolog. Redaktor dwutygodnika "Ruskij Sion". Wieloletni nauczyciel teologii we Lwowie. Wielki pisarz. Pozostawił po sobie duży dorobek pisarski.

JULIAN STAWROWSKI (pseudonim "Popradow". Urodził się w dolinie Popradu we wsi Sulin. Rusiński poeta, ksiądz w Czertiznym.

(Łemkiwskyj Kalendar - 1999 r, str. 91-96)

BOHDAH IGOR ANTONYCZ - ur. w 1909 r. w samym centrum Łemkowszczyzny we wsi Nowica. Poeta, syn księdza. W swoich utworach pisał o Łemkach, o ich pięknej ziemi.

(Łemkiwskyj Kalendar - str. 97 - 101)

NESTOR ŻYLYCZ - żył w latach 1914 - 1989. Urodził się we wsi Kamianna. Ukończył szkołę pedagogiczną w Samborze. Poeta, pisarz, patriota łemkowski.

(Łemkiwskyj Kalendar - 1999 r, str. 112-119)

STEFAN TELEP - żył w latach 1882-1965. Urodził się w Pielgrzymce. Mając 21 lat wyjechał do Ameryki. Wieczorami po pracy przygotowywał drukarnię, początkowo drukował plakaty, zaproszenia, zawiadomienia. Dobrał do siebie rusińskiego patriotę i zaczęli wydawać gazetę "Lubow" w 1922 r.

Z młodszym bratem (którego ściągnął do USA i dał mu wykształcenie) zaczął wydawać gazetę w języku angielskim dla innych narodowości. Uzyskali wielką popularność. Gazeta "Mejfield Niuws" czytana była w każdym domu.

(Łemkiwskyj Ricznyk - 2002 r, str. 74-76)

WASYL CZEPA żył w latach 1912 - 1963. Urodził się w Małym Bereźnie na styku granic: Polska, Słowacja, Ukraina. Do Kanady wyjechał w 1927 r. Jako patriota aktywnie włączył się do pracy społeczno-politycznej na rzecz Łemków. Za jego staraniem zakupiono dom w Hamilton, któremu nadano nazwę "Karpato rusińskyj Narodnyj Dim".

(Łemkiwskyj Ricznyk - 2002 r, str. 80-81)

STEFAN KYCZURA - żył w latach 1912-1997. Urodził się w Detroit. W 1914 r. powrócił z matką do kraju. W 1928 r. podjął decyzję powrotu do USA. Był menadżerem, redaktorem i sekretarzem "Łemko-Sojuza". Potem redaktorem "Karpatskoj Rusi". W latach sześćdziesiątych zebrał delegatów i przyjechał do Polski w sprawie powrotu Łemków na swoje utracone ziemie.

(Łemkiwskyj Ricznyk - 2002 r, str. 82-86)

Czy nie jest to piękne poznać historię rodziny, kiedy ojciec zabiera znaczną część domowych zapasów, wsadza trzech synów na furmankę, sam trzyma się ręką kłonicy i jadą z Pielgrzymki aż do Przemysła, aby zapewnić im zdobywanie nauki.

Czy nie było to szlachetnym gestem ze strony księdza biskupa Sembratowicza zafundowanie biednemu zdolnemu chłopcu ze wsi Kamianna zdobycia wyższego wykształcenia, a potem doktora teologii i filozofii. Czytając to, serce się kraje. Nie jeden taki talent pozostał na rączkach drewnianego pługa.

A czy nie wyciskają się z oczu łzy z powodu takich oto faktów, że najpiękniejszy wykształcony kwiat Łemkowszczyzny siedział uwięziony i głodny za drutami obozu w Talerhofie (1914-1918).

Albo popatrzmy na historię 25-cio letniego chłopaka ze wsi Bereżne żyjącego w głębokim jarze na styku trzech grani, który zaraz po przyjeździe do Kanady zbierał od swoich rodaków drobne centy na kupno domu, któremu nadano imię "Karpackorusińskij Narodnyj Dim". Tutaj właśnie mieli przystanek nowi przybysze szukający pracy i zarobków. Ten dom po pracy i w niedzielę łagodził tęsknotę za rodzinnym krajem. Prawie za każdym nazwiskiem kryje się coś, co porusza uczuciem.

W kalendarzach tych jest obszerny opis każdej ze wspomnianych osób. Podano przy tym dużo fachowej wiedzy. Czytanie ich jest wielką przyjemnością na którą nie żał poświęcić najcenniejszego czasu.

Moim celem jest pokazanie czytelnikom bliskiego źródła do tak pięknej naszej historii.

Aleksander Chudyk.

МІЙ ДІДО

Вспомини з молодих літ мого життя на рідній землі.

Василь Мадзелян

Барз єм любыл свого діда. Він юж небіщык, но його образ позостане до смерти в мої памяти.

Я родился в селі Чертежне. Коли был єм малым хлопцьом, то мій отец помер. Моя мама нераз посилала мене до свого вітця, а мого діда Василя Мадзеляна до Більцаревой. Было то три мили ходу – на пяте село.

Як мама дозволила ити до діда до Більцаревой то я з виликол охотол зберал ся і летіл. Але як мои сили падали то переставал єм летіти, бо то было далеко. Не раз і не два я так перемерз, же мі зуб на зуб не трафлял. Але я ишол, бо я барз любыл свого діда.

Мал єм тогди 10 років. Коли заходив єм до діда то серце мі ся радувало. З далека віділ єм іх подвіря, дідо мал дуже добри забудуваня. Загорода была наоколо прекрасно забудувана. На середині подвіря была прекрасна мурована студня. А вшытко то была іх робота, бо покійный мі дідо Василь был дуже добрый майстер. В нього было вшытко.

Він был різбярьом, різбыл ріжни квіти в дереві і будувал церкви. В його хыжы было вшытко малюване

Памятам, як зробили мі маленьке кіся, выстругали ріжnymi долотцями і выправили мене першый раз до саду накосити бушель травы. И дідо гварят до мене: “Як косу вбеш до земли, то жебыс пришол до хыжы”. Они знали дуже добрі наперед, як буде і лем усміхали ся. І як повіли, так ся стало.

Пішол я до саду косити тоту траву і зачінам але ся бою,

бо не знам, чи потрафлю. Але вшытко єдно – розказ мойого діда треба виконати. Махнул я раз – добрі, махнул я другий раз – тыж добрі, аж як я замахнувся третій раз, то коса вбыла ся до земли аж по саму пятку. Прібую тягати за ручку, але не иде. Приходжу до хыжы і зачинам плакати. А дідо приходят ближе до мене і гварят: “Юж полный бушель травы?” – і показуют мі як выняти косу, і усміхаються.

Другий раз выправляют мене до саду вытяти молоду сливку заламувати литерки. Приходжу до саду зо сокирков, а там сливка коло сливки, як свічки прости. Але моє серце не дало мі vyrубати ани єдної сливки, хоц іх было густо, бо я барз сад любыл і до гнеска люблю. Як посмотрю на красный сад то мі аж серце скоріше бе в грудях.

В жытню переходит час і мінят ся. Так пришол і послідній час і послідня година в котрій оддала духа моя мама. І так зостал я сиротою, без вітця і матери. Так само як я, зостал мій брат Иван і сестра Анна. Зачал єм ся мартвити, што ми тепер будеме робити. Газдувати не можеме, бо зме были іщи за слабы і малолітны. Пришло на то, же треба было лишыти свою рідну хыжу. Будинки нашы были дос добры, стояли на добрім місци коло церкви в селі Чертіжне. І грунт был добрий, але што з того, коли на нім, як то повідают, долгу по уха – еденадцет стівок.

Дідо Васыль послал свого сына, котрый был моім уйком і забрал сироти до свого дому до Більцаревой. А наша хата зостала пуста. Потім продал ей опікун Сильвестер за стівку, але ніхто той стівки не віділ. І так перешло вшытко в чужы руки. А я перешол до свого діда, при котрім вчил єм ся господарувати. Міг бым ся навчыти і майстерки, але мі тот талант не был даный од Господа Бога.

В діда Василя было дуже вшылякого нарядя до майстерки. На єдній стіни было десят полицок, а в кожій полицци было по десят дірок. На єдній полицци были сами сверблики, на другій сами долота, на третій сами пилки, на четвєртий сами гобли і спусты ріжного рода до вырабляня рамок, на пятій сами жолобкасты долотця, на шестій сами

сокиры, на семій сами циркли, на осмий обручны ножи до беднарства. На девятій пунцеры і на десятой сами молотки і кліщи.

Было тых ковадло, ковальській міх і вшыткы знярядя, котри приналежали до кузні. А вшытко то было в нього в великім порядку

Был в нього также красны сад і пасіка, а в пасіци около 30 улів пщіл.

Словом, мій дідо был господарьом, з котрого каждый міг брати взір.

Припоминам собі іщи єдно видаріня. Дідо Василь запрагают штирі волы - єдну пару до єдного воза, а другу до другого. Феодосій і Антон идут до ліса завчасу рано, як сходит сонечко, по дерево. Было дос далеко до того ліса. Як зме доіхали то зме выпрягли волы і пустили іх свобідно. Было то в місяци маю. Доокола чудова природа, не можна ся налюбовати тов красотов.

Уйко бере сокиру і иде по лісі од дерева до дерева, од єдной ялички до другой, а при кажді постоял яких пят минут і осматривал єй докладні. Невимовна тишина, ани єден найменшы звук не доходит ту зо світа.

А я складам голузя на єдну купу і даю позір на волы. Так зышло нам цілый ден, сонце юж над гором, а нашы возы оба порожни. Приходит уйко з сокиром, бо треба іхати до дому. Колеса зме познимали з єдной стороны воза і котиме дерево на віз. Дерево было на 2,5 кубика на будову хыжы. А я коло них, як то хлопец 12-літній: то камень поставлю, то колесо заложу, а і двигнути кус поможу. За тот час ся змеркло. Ліс глубокий, нич не видно. Уйко з переду, а я з другим возом зо заду, лем єм сой руку тримал до переду, жебы мі дерево не выбило зубы, бо конец дерева был довгый. З пальци на ногах иде мі кров, бом босый, а каміня по дорозі полно, раз горбок, раз яма, як то в лісі, а ту з горы наганят возами долов берегом. Дорога узка то треба было ити середином, а ту з переду другой віз ишол, то і смерт мі грозила, бо ніч темна. Дерево тискат, волы стримуют, а я єднов руков бю быки по рогах, а другов глядам кінця дерева. І

так Ангел Хранитель допомог нам доїхати до дому щасливо. Не знам яка была година, бо годинки не было, лем когут піял.

Рано на другий ден так само поїхали зме по дерево. І зас ден зышол, а возы порожни. Але дідо Василь виходят, же нам поможут. Были незадоволены, же зме не приготувилы дерева, но мі не гварят нич, лем наламалы чатины, постелили і так повідают: "Антоній, ход ту, будеме ту спати, а він най иде сам домів як хоче". Дідо посмотрил на небо. Была ясна, тепла ніч. Огня мы не мали, бо мої дідо не курили, уйко так само, то сірників не было.

Коло пілночи то олень забечит, то сова загручит, а я боюся і гварю:

- Діду, ту штоси страшит в тім лісі...

- Не бійся, то нічни птахи співают – успокоіл мене дідо.

Так зме в трьох переспали до рана. Як бы не дідо то я бы той ночи веце пальців позбивал.

Коли старам ся припомнути мої молоды, щасливы літа, проведены на рідній землі, серед наших милых гір і лісів, то образ діда все стає найяснішым в мої памяти. Щасливе то было жытя, но оно не верне ся, бо єдному чловеку лем раз суджено прожыти таки літа.

А одтале, з далекой Америки, тота минувшина здає ся нам іщи барже мила і щаслива. Наши діти, ту на американській землі такой молодости не можут мати.

Антоній

Од Редакцїи: Спомин о Василю Мадзеляні поміщений в руско-американскім календарі з 1930 р. О діді писал внук по мамі Антоній, а додайме, же Василь Мадзелян то прадідо знаных нам братів – Василя (артист – маляр) і Семана (народний писатель) жыючи в США. Семанови красні дякуєме за прислання того дуже цікавого опису.

ЮБИЛЕЙ 80 РОКІВ ЖИТТЯ ГРИГОРІЯ ПЕЦУХА

Світової слави лемківський артист – різьби.

*Молодий Юнак Г. Пецух на
примусових роботах в Німцях
в часі окупації*

Красного, високого віку дожив Ювіляр Григорій Пецух. Життя Гриця, бо так напевно в ріднім селі односили ся до нього сусіде і Родина, не было легке, не стелене квіттьом, як і більшости Лемків.

О Ювілярю, о Його жыттю і різьбарські творчости так дуже юж написано в Польщі, на Україні і в інших краях світу (окреме в европейских).

Мило і нам повідомити о святкуваню Ювілею Григорія Пецуха і же минуло Му 80 років.

Як інформує “Tygodnik Podhalański” з 23. І 2003 р. в закопянськїм магістраті святкувано Його Ювілей. Там Бурмістер, представники власти і директоры наукових інститутів поздоровили і складали приятельскы жычиня. Юж скорше, бо 21 січня тр. о Ювілярю і Його творчости повідомляла редакция радио-передача во Львові на Україні.

Знаме, же артист Григорій од славного коника з 1945 р. створил велике число різб різной великості і тематики. А кілько было Його вистав тых різб в Польщі і поза границями, повідат сам артиста.

Віриме, же Ювілярь нам повіст сам.

Незабудме также, же памятник борцям з німецькым фашызмом в Устю Рускїм то проект Г. Пецуха. Двомовны таблиці на памятнику виконала Його рука.

Згадайме, же од коли виходит музейний кварталник “Загорода” Г. Пецух предплачат і читат каждый н-р, а і присилат поміч грошову на выдаваня “Загороды”.

Барз величае різьбарску творчист Ювіляря Г. Пецуха і барз ціниме Його патрыотизм, Його любов до вшиткого што од дітины

было му рідне. Бо Григорий николи і нигде не ганьбылся материнской бесіды і того же ест сыном Лемковины з Фльоринки.

Братерско здоровиме Ювіляря і жычиме міцного здоровья, все радости і творчих діянь.

НА МНОГАЯ І БЛАГАЯ ЛІТА.
*Рада Музейного Товариства
і Редакция Загороды.*

ДО 80 РОКІВ НАРОДИН ГРИГОРІЯ ПЕЦУХА

То юж 80 - ювілей

Вед.: Український календар.

Сьогодні виповнилося 80 років від дня народження визначного українського і польського скульптора, різьбярa ГРИГОРІЯ ПЕЦУХА. Розповідає член правління Фондації дослідження Лемківщини у Львові Ірина Чертик.

Чертик: народився крайнин – лемко у селі Фльоринка Новосандецького повіту (Республіка Польща). Закінчив Закопанську різьбярську школу. А з 1950-го до 1955-го року навчався у Варшавській академії мистецтв. Після її закінчення Григорій Пецух – викладач Державного ліцею мистецтва в Закопаному, професор.

Джерелом його натхнення стали давні традиції створені вироби “Лемки”, “Лемко” (плоска різьба, дерево). А ще такі риси земляк-горянин вдало виразив і в скульптурі, яка теж називається “Лемко”.

Традиції лемківського народного мистецтва використані і в композиції “Життя”. Твір “Материнство” створений на основі давнього лемківського мистецтва. Талановий митець продовжує пошук нових форм, нових засобів мистецького вираження. Своїм витворам він надає глибокого змісту, вміє завжди підкреслити провідні елементи форми.

Вміло використовує властивості дерева. Наприклад, у творі “Птах” виразно використана краса матеріалу. Довгорічні нашарування акації автор вдало використав для імітації пташиного пір’я. А ще в творчому доробку митця є скульптури “Автопортрет”, “Бандурист”, “Лемківський танець”, “Зустріч”, “Підгалля”, “Тарас Шевченко” та інші.

Григорій Пецух – учасник численних персональних і колективних виставок у Польщі та за її межами. У 1993 році твори нашого земляка виставлялися у Львові

*Автор інтерв’ю В. Шалайський – працівник радіо.
21. 01. 03.*

OSIEMDZIESIĄTKA PECUCHA

Zakopane i szkoła Kenara spowodowały, że jestem rzeźbiarzem - mówił Grzegorz Pecuch 23 stycznia, w dniu swoich osiemdziesiątych urodzin. W zakopiańskim magistracie odbyła się z tej okazji jubileuszowa uroczystość.

Burmistrz Piotr Bąk wręczył artyście okolicznościowy dyplom oraz w kopercie nagrodę pieniężną.

- Nie mam wprawdzie koperty, ale życzenia są szczere i serdeczne - zapewniał jubilata Ireneusz Wrzesień, wicedyrektor Zespołu Szkół Plastycznych im. Antoniego Kenara.

Anna Waloch, dyrektor Miejskiej Galerii Sztuki, składając gratulacje poinformowała zebranych, że film o zakopiańskim rzeźbiarzu zrealizowa-

U rzeźbiarza Pecucha Na Kasprusiach W Zakopanem

U Pecucha
praczas dmucha
tam z brzucha natury
wychodzą światy

tam chodzą po izbie
nie pilnowane
łagodne
lipowe kłody

Niedźwiedź
i dzik młody

Mruczy
drzewo głaskane
dopiero nazwane

ny przez Grzegorza Dubowskiego można oglądać w galerii przy ul. Krupówki 41 od wtorku do piątku między godz. 11.00 a 13.00

- W dobrej formie dożyłem takiego jubileuszu dzięki mojej żonie Zofii, młodszej o osiemnaście lat - zwierzał się Grzegorz Pecuch. - Ona mi bardzo pomaga, wozi mnie wszędzie samochodem, nawet założyła mi stronę internetową

www.pecuch.art.pl. - dodał jubilat.

Artysta urodził się w 1923 r. we Floryncie koło Nowego Sącza. Ukończył w 1950 r. Państwowe Liceum Technik Plastycznych w Zakopanem. Studia odbył na wydziale rzeźby Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie. Dyplom uzyskał w 1956 r. w latach 1955 - 75 był nauczycielem rzeźby w liceum plastycznym im. Antoniego Kenara. Uczestniczył w ponad 100 wystawach zbiorowych i 26 indywidualnych w kraju i za granicą, ostatnio na Ukrainie - we Lwowie, Kołomyi i Brzeżanach.

Zakopiańska galeria Grzegorza Pecucha znajduje się przy ul. Kasprowicza 31 a. Można ją zwiedzać od poniedziałku do piątku między godz. 13.00 a 16.00.

mag

Tygodnik Podhalański
30. 01. 2003

Tam twarze zwierząt
wniebowzięte
narodzinami przejęte

Jeszcze światem
zadziwione
jeszcze się na nogach
chwieje
drzewo lipowe

na szafie rysie
z założonymi rękami
na lipowym podołku

U Pecucha jeszcze
pierwsze dni stworzenia
dymią u paleniska

U Pecucha
praczas dmucha

I wyszło spod stołu
pochyliło łeb wiekowy
drzewo bukowe

I machało ogonem
I pognało jak szalone
Po paleolitach
po jaskiniach
po izbie

Jerzy Harasymowicz

ЧЛОВЕК НЕМА БЫТИ ХРОБАКОМ

Кырпан Иван - рисунок автора

Надумав єм написати до “Загороды” о своїм вітци Кырпані Івані. Але не о його жыттю, лем о тім, якый він був. Таке ся пише о знаных особах, а не о простых звичайных людях, як мій няньо. І лем зато єм ся одважыв того зроби́ти, же в нім было закоренене того біблійне – “Не хлібом єдиным...”

Вродив ся няньо в Тильові в 1901-м роци, скінчив лем сельску школу, бо дальше не было як. Його отец гмер в Талергофі, а мати, як ся вернула в цалком спалену Тильову з австрийских лягрів з трьома дітми (няньо був найстаршый), то треба было ставити якусу буду і зачіна́ти газдівку.

В 22-м роци няня взяли на два роки до польского войска, а в 29-ім пішов до Канады. Газдівку лишыв на матір і на молоду жену (брат юж був в Америци, а сестра оддана). Зосталси ся іщі близнята по другім вітци.

В Канаді тогди з роботов было тяжко і як няньо хотів тайно перейти границу до Америки, то го зімали і в 32-ім роци вернул назад до краю.

36-й рік для родини був трагічний. В тім роци гмерли баба (няньова мама) і мої сестричка і братик. В тім роци вродив ся я, і того, можливо, хоц кус одвернуло увагу моіх родичів од іх тяжкой втраты.

В 39-ім роци – німці, пак война з Росийов, фронт. З початку 45-го року мы - кировоградчане, з 46-го по 53-й рік – тарнопільчане, а дальше зас Східня Україна, Миколаєвска област. В 73-м роци там зме поховали няньа.

Быв няньо дрібный, хударлявый, стрункий, тварь мав

смагляву, волося смоляне, очі чорны, ніс простый узкий, воргы узкы. Міджы людми быв поважный, спокійный, вытриманый; дома з худобов, з кінми міг спалахнути як порох і выбух злости тяжко было згасити.

В неділю по полудни няньо ишов озерати поле. Часом і мене брав зо собов. Мы ишли по стежци по міджы жыта, што выгравали фали на соньці, любували ся і од часу до часу няньо зрывава якысу лікарску траву. А як зме переходили коло студенкы, то з каждой пив воду. Він любив пити воду, пив дуже і часто, розрізняв смак воды з різних студенок, як дегустатор вино. Я зауважував, же тото озераня поля для няня было приємным, любым і якысым романтичным.

В довгы зимовы вечеры сходили ся до нас хлопи, сідали попід шкіну і за стів на лавку, подавали няньови свіжу газету, што хтоси з них привюз з Дукли, ці з Коросна, а няньо спочатку спущав нижче лямпту, протерав шькевко, підкручав гніт і зацінав читати

Няньо читав, хлопи уважні слухали, бісідували, зас няньо читав, а хлопи слухали. Мама сой в тот час шыла, прасувала, пряла, ці штоси інше робила і тыж ся прислухувала.

З сіни входило ся до хыжы, а пак до другого покою. В хыжы робыло ся вшытко, што было треба, а в покоі ся лем спало. Хыжу замітало ся через ден пару раз великов мітлов з чатины. В тот ден не встигла мама замести прідлогу, як я внос дохыж якысу паличку і зачав стругати. А ту дохыж гвошов поліцай. Посмотрів на прідлогу і повів до няня: “Вхыжы бруд. Через пів години жду тя на постерунку.” І пішов. Няньо скупів, бо в хыжы было чисто, лем тоты струганкы..., вдів на ся куртку, в кишиню запхав кривый садовый ніж і подумав сой наголос: “Заріжу гада”. За якысый час ся вернув. Быв спокійный. “Што він хотів?” – звідала ся мама. “Напевно одчув штоси недобре, бо зачав зомнов бісідувати дуже лагідні і цавком о чімси іншым”, одповів няньо.

В тот вичур хлопи довго оповідали про вшылякы страхы. “Як зышов місяц, то взяв єм косу і пішов косити ярец під Верхом. Перешов єм дорогу, піднимаю ся на гірку попри Штахурову студенку - лып - перед себе виджу оген, як бы кіпка горіла. Спер єм ся і чую, як мі скоро ся на голові стігат. Шарпам з рамена косу і з цілою сили шарах по огни. Лем заскреготало. Смотрю – передомнов

квитнут крякы сверболузы, што над студенков” – скінчив оповідати няньо.

В нас на поду еден одшык сусіка, так як лада, або кус бівше, быв заповнений книжками. Няньо любив читати. Читав по польскы, українскы і рускы. Читав як ів, як з рана пас худобу (по полудни як пас), часом вечером і в неділю.

Оповідав стрыко Владек Пушкар: “идеме возом на поле, дорога ся кус піднимат до горы і коні идут повільнішше. Ваньо выгігат з кишині газету і читат... “Ваню, та коли мы на тото поле придеме?! – крічат мама, - посмот ся ди юж соньце!” А Ваньо ся зачитав, тай не зауважыв, же віз юж иде по рівнім.

Тото тыж мі оповідав стрыко. Німці часто брали хлопів зо села на будову доріг. Як будували міст через ріку, то серед тых што будували быв і няньо. А керував будовов німец – інжынер. Раз він ся звідує хлопів: “Хто з вас добрі знає німецку мову?”- хлопи показали на няня. А няньо колиси вчів ся додатково рахункы і німецку мову в свого уйка Ваня Пушкаря, што єдиный з тилівци на тот час мав вишшу школу. Німец показав няньови документи на будову і ся звідав, ці він ся на них розуміє. “Розумію” – одповів няньо. Но і дальше будовов моста керував він. Як тот міст скінчили, то дав няньови керувати будовов другого моста. А пак хотів дати керувати будовов іщі єдного моста, але няньо ся одмовив, повів, же му далеко і не ма як.

Іщі стрыко про няня оповідав мі такє: “Мали зме тяжкый судовый процес, адвокаты дерли з нас грошы, як лем могли. В хыжы было двоє малых діти, мы з Євков тыж были іщі діти. Мама юж лежали хворы, не было гроша навет соли купити. Біда. - Ваню, - гварю твому няньови, - стнийме в лісі ялицу, продаме, тай буде якысый грош”.

- Він такє навет чути не хоче. Тогди я, як його не было дома, запрігам коні, беру своїх колегів і ідеме до ліса. Хоц вшыткы зме были іщі хлопчіска, але зме потрафили якоси стяти ялицу і жебы никто не відів, привезти до нас на рынок. Ваньо, як тото відів, то ся розлостив, але што было робити. Назад до ліса не повезе. Порізализме ялицу разом, а пошкїпав на сягы няньо сам, но і повюз продавати до Коросна. Певно, якбы не мама і крайня нужда, то він бы того не зробив”.

Деси на початку грудня 43-го року до гміны в Тильові привезли люди, котрых везли до Німеччыны і комісія по дорозі узнала іх, же сут нездоровы. В нас тогди не выстарчало робітных рук, бо тету Євку і стрыка Владка забрали до Німеччыны, но і мама взяла сой з тых люди дивятнадцетрічну дівку, українку з Кіровоградской области, звала ся Надя. Мы скоро до ньой привикли і ей дуже полюбили. А попала она до нездоровых, бо поциганила комісію, же ест в тяжы. Тета Нацка тыж взяла сой помічника – росіяна Василя.

То было в літі в 44-м роци. В неділю перед вечером молодіж зобрала ся, як звыклі, на мості і ся забавляла. Як почули гуркіт, то ся розступили. Зо стороны Дуклі ишло ківка товарных войсковых авт. Перешли міст і скрутили до Грицані на рынок, німци повыходили з авт, покрутили ся і пішли до хыж – напевно істи. В тот час росіянин Василь підышов до єдного авта, взяв з нього гвера, завісив на рамено і сой спокіно пішов до теты. Через якысь час прилітує до нас перестрашена тета і повідат што ся стало, гварит, же як зауважат, же пропав гвер, то німці іх можут постріляти. “Може не зауважат. Што будеш ся наперед грызти”, - заспокоював няньо тету.

Лем тета вышла а ту входить до хыж Надя, а за ньов молодой німецькый офіцер. Напевно воякы тыж сой пішли на міст, а Надя, котра там была і котра добрі розуміла чім ся може скінчіти з тым гвером, жеби зминшати небезпеку, запросила німця до нас домів. Няньо посадив го за сіл і сой з ним бесідує. Надя помагат мамі готувити вечірю. Она тыж знає німецьку мову і сой слухат о чім они бісідуют. Потім німец ся звідав, ці в селі ние партизантів. Няньо му одповів, же в селі ние але в лісі сут. Німец зблід, встал і пішол до двери, а Надя пішла за ним.

В тот самы час вышов од теты Нацкы росіян Василь з тетиным сыном Ваньом. На плечах мав торбу з харчами, а на рамени тот карабін, што взяв з авта. На дворі юж ся змеркло. Ишли як раз напротив Наді з німцьом. “Ховайме ся, німец!” – шепнув Ваньо до Василя. Кучнули за крякы покыль німец з Надьов перешов і пішли дальше. Васыль од теты ишов до партизантів, а Ваньо го одпроваджав.

Надя ся скоро вернула і зме полігали спати. Я спав на поду і збудив емся над раном од рясной стрілянины. Здавало ся, же кулі

мі літають понад саму голову. До хыжы, ди стояли німці, было од нас зо сімдисят метри.

Рано зме ся дізнали, же ніхто не був забитый, лем една корова і една была ранена. Але скоро село облитів наказ выберати ся з хыж, бо го будут палити. Люде зачали з хыж вшытко выносити надвір, а зо стаєн выганяти худобу і выпускаги птицу. Всядиль страх, плач, йойк. Пак якоси ся вдало переконати німців, же люде в селі з партизанами нич спільного не мают і они сой дали спокій. Про росіяня Василя тета Нацка довідала ся по фронті од рускых вояків, же він був рускым офіцером і скоро од партизанів перешов до руского войска і в час бою загинув. Куля му трафила просто до головы.

Як фронт ся приближыв, то мене, молодшого брата і дві коровы родиче дали до Смеречного. Тото село находило ся з боку од головної дороги. Але пак маму зачало мучіти недобре передчутя тай нас привезли домів, а коровы там зостали і в час фронту згынули од бомб.

З єднов коровов Надя в час фронту ховала ся в лісі за Дівом разом з іншыма людми, а мы ся ховали в Мізьовім склепі. Як рускы войска гвошли до Тильовы, тозме пішли до Завадки. Там нас нашла Надя, дала нам корову, а сама сіла на авто, што везло раненых вояків до стациі і пішла на свою Кіровоградчину.

Скоро по Новім Роци бівша част Тильовы тыж была в тій Кіровоградській облаше. Як ся скінчила война і было юж теплішше, то няньо зобрав ся і пішов до той нашой Наді. Напросто од нас, до того села было з пятдисят кільометри. Наді дома не застав, она ся вчіла в Кіровограді на медсестру, але сестры і мама, котрыма ся дуже гризла Надя, были живы і здоровы..

Ишов няньо піше, ночував в стирті, солома быда вільготна і захворів. З того часу хороба з року в рік давала ся знати все бівше і бівше.

Зразу по войні няньо написав великый лист до свого брата до Америки. В тім листі описав як проходив фронт на Лемківщині, як одбывало ся переселіня до Радяньского Союзу і в які области. Тот лист дішов і в глухе кіровограцке село потекла ріка листів з Америки і з Канады. Знам, же дуже людом няньо одписував, але як він того робив, ди брав копerty, папір, грошы на пересыланя

листів – незнам, непам'ятам. Люде з цілою Лемківщини, што были в Америци і Канаді, звідували ся о свої села, свої родини, ди сут переселены іх родиче. Зрозуміло, же няньо не міг вшыткым помочи, але радив дуже людом, як можут найти своїх родичів.

Там в тім селі, ди зме жыли, няньо був колгоспным землеміром. Перед тым був пару тыжнів на курсах землемірів. На Тернопільщині, як іщі не было колгоспів, няньо тыж був землеміром в селі і того нам дуже помагало, бо не было ди взяти копійкы. Але раз, як няньо з комісійов міряв людом огороды, то комісія тым, што ей погостив, або дашто запхав до кишині, записувала миньше, як няньо наміряв, а тым, што не дав і не погостив, записувала бівше, як няньо наміряв. І першы платили мыньшы налоги, як мали платити, а другы бівшы. Няньо того протокола тій комісії не підписав, мірку вышмарив і бівше на тоту роботу не пішов.

45-й рік. Мы на Кіровоградщині. Іщі зима, іщі иде война. Кус того зерна, што нам дали, зме скоро зіли і сідиме голодны. Треба чекати до осени, покыль заробиме і нам выплатят на трудодні. Няньо розводит руками і не зна як сой дати ради, а мама якоси нас ратує. Єдиным, што не забрали рускы воякы і што ся зостало по фронті, то была минулорічна прядзя і тоту прядзу зме взяли зо собов. Мама ей навивала на копачі, як ниткы і ходила по силі міняти на крупы, зерно, бандуркы, горох, мюд. Часом маму кликали на роботу до колгоспной коморы. Там по кутах было зерно до сіяня і треба го было пересыпувати з місця на місце, жебы не заплесніло. Взяти сой кус того зерна – то Сибір. Але місцевы бабы дали мамі зрозуміти, же як бы ся пару зеренец втрясло до обуця, то нич. Мама обула гумачкы, ми зо собов привезли там млинец, тай так зме ся якоси ратували. А пак зявила ся зеленина, корова давала молоко і ся выжывало.

Ярь 46-го року. Котит ся возик на желізных колесах запряжений коровов по дорогах безкрайого краю. Деринчіт. На возику везе ся лада, пощіль, млинец і двоє діти. Мі юж дисят і иду за возом з няньом і мамов, мірям босыма ногами дороги України. Желізны колеса не витримуют, тріскают. Спераме ся, покыль няньо найде диси на поли з косяркы, молотаркы, ци дакой іншой розбитой рільничой машыны колесо, жебы підышло на ось нашого возика. Як найде запрягаме корову і дальше идеме.

Ити іщі довго а продукты ся кінчат. Мама посилат ня з братиком Михалом просити до хыж, што коло дороги. Я горю зо стыду, але иду, бо треба, бо мама іщі бівше ся стыдат, а мы голодны. Тото мі ся запамнятало на ціле жытя. Ден за дньом і за три тыжні перед нами постае прекрасный зеленый кутичок української зимлі – Трёмбовля зо свома околицами. Ту нас чекат наша родина, мамины родиче, сестры і братя – Шафрановы з Тирщаны.

Зима з 46 –го на 47 –й рік. Малинка глиняна хыжа під соломянов стріхов. З едной стороны сіни – стайня, а з другой – покій. На постели спали мама з няньом і малинков Гальов, а я з братиком Михалом на пецу. Майже кожду ніч в нас хтоси ночував. Люде зо Східной України і Бесарабіі ходили по селах і вымінювали за остатні лахы, або просили даких продуктів. Мы нич не годни ім были ни дати, ни продати, бо сами зме были такы, як і они. Але зме іх пушчали ночувати. Няньо вносив жытній околот і розстиляв на зимлю, на солому стелив плахту. Вкрывати ся давав коц, плащ, куртку.

Майже вшыткы тилівці повертали ся зо Східной України на Західну. Тых, што выселили пізнішше, тыж ту дали. Але вшыткы были розсипаны по ріжных місцевостях – по селах коло Трёмбовлі, коло Надвірной, в Галичу, в Станіславові, коло Самбора і інде. На Клебанівци (Плебанівці), ди мы жыли, было лем ківка родин з Тирщаны. Тых тилівци, што были однас до 15 – 20 км, няньо часто одвідував, тых, што дальше – рідше, а тых, што 80 – 100 і бівше – раз на рік, або на два рокры, зато часто ся з нима переписував, так же про каждого тилівця все знав. Одвідувати было не легко, навет тых, што жыли ближе, бо ходило ся піше. Лем в першы рокры міг ся везти на товарняках, а пак было заборонено. З Трёмбовлі до Галича до своей сестры Нацкы ходив піше. А нянів колега Семан Швагла приходив до нас зо Станіславова на ровери.

Соньце юж над заходом. Колгоспне сіно юж зграбане і зложене до кіпок. Але няньо іщі і іщі зграбуе кожде сінце і прибиват граблями до кіпок, жебы не пропало.

Несе няньо на плечах плахту соломы - стрічат го міліціант з місцевых: “Одкаль несете тоту солому і хто вам позволив брати?” – звідусе ся міліціант. “Несу з поля. А дозволу я ни в кого не брав, бо я тоту солому назграбував на стирнянці, ди юж давно забрали стіжки пшениці”. “Підете зомнов в одділіня, там ся розбереме”, -

гварит. І повюв няня через ціле село з тов соломов до Трёмбовлі в одділіня міліці – штірі кільометры.

В 53-м роци мы ся переселили в Миколаєвску област, бо на тот час там было лекше прожыти, як в Тарнопольській.

Правда, чув єм і таке, же нібы няня зачали ся чіпати кагебісты за листы з заграниці і жебы ся іх позбыти вдав ся до переселіня. В тім силі были переселинці з Холмщіны і з Тарнопільщіны, але з лемків не было никого. Донас часто заходили місцевы сусіде і переселенці, але то были не тоты люде, з котрима бы ся няньови хотіло побесідувати. Він ся там одчував дуже самотним. Правда, мав двох колегів – місцевых хлопів, лем они якоси скоро померали. Зрідка няньо одвідував пару тилівських родин в тій же Миколайівській области, што ся zostали ту іщі з 45-го року. Часом ишов колийов до тилівців в Тарнопольській, Станіславській і Харківській области. Донас приходив там зо Станіславова Семан Шьвягла, з Харківской области Андрий Губик, з Тарнопольской – мамин брат Павел.

Село – понад два тысячі хыж – розпростерте ківкома рядами улиц вздовж рікы Інгула. Посередині велика мурувана церков з округлым куполом. Але в ній ся службы не одправляють лем кіна танці і колгоспны зборы. Люде ту од релігії юж давно одвыкли. В неділю, як не идут до колгоспу на роботу, то роблят дома. Копают, мурують, перут, гуртом місят глину і валькуют пувалу, а пак “гуляют”. До церкви на друге село (9 км), зо села ходит лем ківка старых баб і переселенці – галичане. Мама з няньом покыль годни все идут до церкви, а ми, діти, ніт, бо далеко і мы піонеры, комсомольці. Доокола в сусідів робота в неділю горит, а мы сой сідиме позбераны на рынку і одпочіваме. Ту люде святкуют лем три свята в роци – Новый Рік, Першый Мая і Жовтневу Революцію.

Чужы люде, порядкы, звычаї, чужа колгоспна газдівка, чужа напівпустынна природа, сухе горяче літо, безбожъя, самотніст. Мы тыж ту чужы.

В нас быв сусід, котрый на фармі коло худобы днював і ночував. Мы го першый раз віділи по ківкох роках, як зме там пришли, коли захворів і жена го одводила до доктора.

-“Але то хробак, в гной ся гребе і світа Божого николи не видит. Вночі з дому иде і вночі домів приходит. Человек не ма быти

хробаком. Він ся ма інтересувати не лем свойов роботов, своїма справами і собов, але людми, жытьом, світом” – повів няньо.

Няньо любив читати, читав дуже і скоро. Все і всядыль приносив од когоси книжки і читав. Все перечітував нашы шкільны книжки з літературы, історії, географії, астрономії. Быв дос добрі обізнаный зо світовов, польсков, українськов і русков літературов. Дос добрі знав світову історію і географію. Памнятам, же в нас дома був велький грубый атлас світа з політычними мапами на ангильській мові. Любив нам показувати вечерами ди ест яка звізда і яке сожзвізда. Мав мапу звіздяного неба.

Семан Шьвагла гварив: “Я мам дар оповідати, а твій отец описувати”. Мушу додати, же Шьвагла в жыті був барс практычний, а няньо ніт. Раз мі Шьвагла повів, же няньо так знав ангильску мову, же міг бы в школі вчіти діти.

“Відів ем в насі церкви стары метрикальны книжки. За таку книжку дав бым корову” – гварив няньо.

Як няньо не годен був ити в неділю до церкви, то сам “одправляв” Службу Божу, як молитву, так, як одправлят священник без люди, лем без освячуваня Святых Дарів.

Пофарбуваны на біло двері до покою з другой стороны майже цавком были списаны атраментовым оловцьом. Там было записано хто коли ся вродив, коли гмер, хто коли пішов до войска, до Канады, Америкы, Німеччіны і коли ся вернув і іншы події. То був родинный літопис писаный няньовов руков.

Всядиль, ди зме были, приходили до нас люде адресувати копerty. Адресував на вшыляких европейскых мовах і до вшыткых краів. До кінце свого жытя няньо ся переписував з тилівцями і зо свойов родинов і колегами в ріжных місцевостях і краях.

Зберегло ся ківка карток з няньового денника, ди няньо записував, хто коли до нас приходив і одходив і яка была погода. Записував сой співанкы, котрых не знав.

Як мама гмерли, то зостало ся дуже листів і вшылякого папіря, котре было треба добрі пересмотріти, посортувати, але до того не дішло, бо в нашій хыжы тымчасово зостала ся тета, котра проявила ініціативу, зробила порядок і вшытко попала.

Няньо дуже любив сад. Садив щепи, щіпив, окручав дерева на зиму соломяними мотузами, жебы не померзли. Але в дакотры

студены зимы вшытко едно змерзали і садив новы. Памнятам, же як зме были іщі в Тильові то няньо садив помідоры. Він іх зрывав, розкладав на вікна, жебы приставали. Стрико Владек гварив, же такого саду, як в нас, в Тильові не было нивкого.

Иде няньо до колгоспной канторы просити кони і воза привезти соломы, а там, як все му одмовляють. “Най згорят, я ім ся сто раз кланяти не буду”. – повіст. І бівше не ходит просити. І жебы не зостати без соломы мусит мама ходити.

Я николи не чув ни од няня, ни од мами, жебы даколи дакого з тилівців осуджували, на дакого зле слово повіли. Мама все з вельков повагов споминала бабу, няньову маму, з котром вісем років разом прожыла. Няньо тьж дуже поважав маминих родичів, сестер і братів. Як зме ся вернули до Тарнопольской области в 46-м роци, то они нам дуже помагали, без них бызме пропали. З великов повагов односили ся до сусідів. А до мамы няньо односив ся дос грубо, крічав на маму, вадив ся. Але то было тогди, як ся позлостив, був, як в нас казали “нервус”.

Стосункы з нами, дітми, были аж задуже демократичны і мнягкы. Мы сой сами выберали школу, фах, дороги до жытя, а они на тото приставали. Няньо николи не нарікав на жытя, на долю, не жалив ся на хоробы і болі, хоц цілы зимы був привязаный до постели – мучіла го задуха.

Моі родиче, як і ціла Тильова перешли на православіе і были тверды в свойий вірі, але дуже ганили вшиляку неповагу і грубіст до греко-католицкых священныків. Нам нашы родиче не прививали патріотизму до свого лемківского, але сами все сой бісідувализме по – лемківскы, хоц жыли зме серед українців.

Мама в неділі і свята все ся зберала в кабат і в горсет, покыль годна была іх вдівати, бо нич не вічне. А біле накрохмалене хустиня до смерти носили так, як дома.

Як зме пішли з дому, то майже все зме жыли окреме од лемків і я мам о них представліня лем по своїх родичах і свойий родині. І для мене лемкы сут такы, як мают быти люде по заповідох Божых.

Я ся не дивую, як хтоси найде грошы і оддаст, лем ся дивую, як не оддаст.

П. Курпан. Грудень 2002 р.

ВСТРІЧА В ЗИНДРАНОВІ

Члени правління “Фундацій дослідження Лемківщини у Львові Марія Янко, Іван Челак, Ігор Русиняк і Петро Когут перебували 1-го лютого в “Музею – Скансену Лемківської культури” в Зиндранові де одбивася тепла зустріча з Федором Гочом та його родиною.

Представники ФДЛ привезли в дар “Музею – Скансену” від ФДЛ і урочисто вручили дві різби та художню картину пензля Марії Янко. Гості оглянули Музей – Скансен”, нові експонати а потім вели дружню розмову о проблемах музею та його будучности. Обговорили напрямки більше ефективної співпраці ФДЛ з музеєм – Скансеном в Зиндранові, а саме: проведення культурных лемківських діянь як на Лемківщині так і на Україні. Радусь що остатнім часом в збереженю культури лемків активно включаються молодеж. Однак ми повинны сприяти більш інтенсивному розвитку.

Гнеска пісні лемків можна почути на Фестивалях по телевизій і радіо в ріжних країнах світу. Вони збогачуют нашу культуру не лем в країнах де жыють лемки але і вносят великий вклад у світову.

Встріча була дуже приємна, ділова і корисна для обох сторін.

Петро Когут

КОЛЯДА В РУСКІ БУРСІ

В неділю 9. 02. 2003 р одбиво ся спотканя в Рускі Бурсі з діточками шкільними. А было іх споро, кілька груп. Єдна група з Гладишова зо своїом учительком п. Дзюбином, друга група з Усьця Руского зо своїом учительком п. Хомяк, третя група з Криниць зо своїм учительом п. Трохановскім, четверта група з Горлиц зо своїом начителюком п. Дубец. Тота група была наймолодша, бо было в ні дуже діточок в віку перед шкільним. Пята група была з Регетьова.

Вшиткы діточки барз гарді колядували і повідали вершыкы. Єдним словом треба повісти, же заслугоуют на велику похвалу. Слова узнання належат ся іх учителям. Дай ім Боже доброго здоровля так само і діточкам, аби могли счливо ходити до школи, а начителюкам жеби вчили діточки своей рідной мовы. Особлива похвала належит ся для тых найменших діточок, бо вшиткы разом барз гарді колядували і każde з осібна повідало вершик. А для дорослых, котри пришли послухати, як діточки колядуют, была велика радіст, же іщы наша коляда не пропала. Люди было так дуже, же декотри не мали де стояти.

Для люди старших, котри тужат за своїм, єст то рич радосна посмотрити, як діточки гарді колядуют, же іщы не вшьткы пропало, бо часи ся змінили і чіиси пляни ся покрижували. З того можна ся тішити.

Смутне єст лем єдно, же декотри діточки на сцені колядуют по лемківски, вершики так само повідают красні по лемківски, а зийдут зо сцены то юш послугоуют ся языком не своїм, а чужим. Прикро то єст слухати таких діточок, але то не єст іх вина, то єст вина іх родичів. Переважні єст так, же родиче не бесідуют до діти по своїому, дітина чує од маленкости чужу мову (улиця, школа, дім), но і свій язык переважні єст непотрібний. Не здаєме собі справи з того, же в тот спосіб мы доросли сами ся ліквідуєме, одтинаме коріня од свого пня.

А тепер хтів бым написати пару слів о екуменичних молитвах. Памятам, а тиж оповідала моя мама, як ишли до Нового Санча прес польски села то іх називали схизматики, коцяре, бо так іх вчили.

Гнеска на такі спільни молитві повний костел люди і католицкий ксіондз кричит до говосника, же православні то сут наши братя, до єдного Бога ся молиме лем з мавом рижницьом в обичаю. Я слухам барз уважні і хотів бым почути, же тоти презвиска на православних то для них велика кривда, але єм того іщы не почув.

Остатньо, як єм был на ті спільні молитві том ся застанавляв, што тоти бідни лемчата, што ту сут, думают, за што Богу дякуют, о што Бога іщы просят, чого іщы хтіли би ся дочекати?

І так собі думам, же православни повинни Богу дякувати за то, же дочекали ся такого часу, же іх не визиват ся од схізматиків і коцярів, а на оборот - називат ся іх братми. Хтів бым дожити іщы того часу, коли лемкам вынагородят кривду яку ім зробили і вернут забране ім безправні майно.

Греко-католики не были визивани од схізматиків, бо они были од 1596 року під пануваньом католиків, то трактувано іх кус лагідніжше.

Але Бог дал православним силу вшитко пережыти і не пропасти.

Дальше хтів бым переказати для вшитких лемків барз важну відоміст. В тоту неділю, коли было спітканя з дітми, то п. Стефановскі одчитав писмо, яке приготовив до Штразбурга в справі лемківской кривди. Люде, котри были в Бурсі прияли тоту відоміст з вельким задоволіньом. П. Стефановскі надмінив іщы і того, же в Польци сут три організації лемківски – Товаришиня Лемків, Обеднаня Лемків і організаця Господар, котрой провідником ест п. Стефановскі, і як до того часу жадна з тих організації не подумала о тим, жеби тоту справу скерувати там де повинна быти скерувана.

Пану Стефановському жичу, дуже доброго здоров'я, аби Бог дав му дуже сили і витрималости, аби міг тоту справу котру юж давно зачав допровадити до доброго кінця, а товди лемки будут му вдячни але і зобовязани за його діяльніст.

То єст правда, же лемківски організації займают ся вшытким, лем не тим што найважнійше.

Стоваришиня займає ся кус культуром, шкільництвом, то єст рич важна, але не найважнійша. Бо што з того, же хтоси написав книжку, як не ма ей хто читати. Тоти што знают по свойому читати то юж ся викінчают, а молоди ся не вчат, бо не мают можливости в таких варунках як тепер.

О тім, жеби тоти варунки ся змінили то жадна з лемківских організації ся не боре, навет не думат, жеби створити таку можливіст людям, котри хотят ся вертати, жеби мали відповідні варунки – забезпечени доми, жебы мали де замешкати на наших теренах. Жеби лемки чули ся вільни і свобідни. Розшмарили нас по цілім краю і тота наша неволя істніє до гнеска. Покаль тота ситуація ся не змінит на ліпше, жеби наши люде могли вертати на рідну Лемковину, то наша неволя буде тривати дальше. Што з того, же маме двомісячник “Бесіду” і “Загороду”, кількоро діточок ся вчит рідного языка, але в наших варунках яки сут тепер, то вшитко ся так утримат, як тогорічний сніг. Помали, але топніє і приде час же го цівком не буде.

Што робит організація Обєднаня Лемків? То єст барз інтересна організація. Люде, котри ей провадят то сут як камелеони, часто зміняют свою барву.

Як видят, же ім не иде то зас ся зміняют. Але під яком назвом бы ся не оголошали, то тота робота ма єдну назву, котрой не хочу впрост назвати.

Таки сут мої уваги, котри хотіл єм представити і поділити ся нима з читачами. Прошу писати і тиж представляти свої уваги. Ходит о наше вспільне діло, о свобідне житя лемків, іх повороти, оддана забраного майна і направліня кривди.

Т. Д.

СУД НАД ГМЕРЛИМА (Фрагмент споминів – Адам Барна)

Од давен, давна до громады чорняньской належали три села: Чорне – 70 родин, Долге – 45 родин і Липна – 35 родин. В роках тридцетых і пізнійше вшыткы жытелі тых сел повернули до віры своїх предків – до давной віры православної. Хоц во вшыткых тых селах в округу 4 км. стояли церкви греко-католицькы, то по поверненню до православія в 1927 р. тоты три села мусіли побудувати собі новы часовні, котры належали до єдной парафії чорняньской.

В Чорнім тіж од давна была 4-клясова школа до котрой аж до роков окупаційных ходили діти з Чорного і Долгого – 3 км.

Село Липна хоц маленьке і лежало за гором 1 км. од Чорного мало свою школу, бо зимом і в іншы дни злой погоды, діти не могли ходити до школы през гору зароснену густым лісом.

По закінчынню війны в 1945 р. більшіст жытелів тых сел добровільно переселила ся на далеку Україну, а коли переконали ся, же іх ошукано, скоро хотіли повертати до рідных сел, але границя остро заборонила ім вертати дальше до гір, прото мусіли остати на Україні, але Західній, де тепер жыют. В селах тых остало лем: в Чорнім – 12 родин, в Долгім – 6 родин і в Липній – 3 родини. Тоты родини пережыли в своїх селах іщы два рокры до славной акції “Вісла” в котрій насильно выселено 6 родин з села Долге, дня 25 мая 1947 р. і оселено іх в повіті Бранево недалеко моря і границі совітской.

По двох тыжнях, 10 червця 1947 р. выселили 12 родин з Чорного і 3 родини з Липной і оселили іх на Заході в повіті лігницькім і воловскім. По десятиох роках жытя на чужыні в 1957 р. десятиох газдів давного села Чорне написали з Заходу письмо до Повітової Рады Народовой в Горлицях о позволіня на поворот до рідного села. По двох місяцях пришла одповід, же: “pozostawione przez Was (?) gospodarstwa zostały zadysponowane na rzecz osadników. W tych warunkach zwrot gospodarstwa posiadanego przez obywatela w tut. pow. nie może nastąpić.”

Пізнійше по дальшых 5-х місяцях власти ПРН в Горлицях прислали друге подібне письмо з повідомленьом, же: “pozostawio-

ne przez Was (?) gospodarstwa zostały zadysponowane na rzecz Hodowli Zarodowej w Siarach”.

Як до тепер в тих селах од 55 років неє жадного осадника, лем літом на дико гурале пасут там уці, а часом деякы іновірці – пустельники затримуют ся літом і пережывають там свої пригоды. На стале якоси никто не може оселити ся тепер на зеленій пустини, а може то лемківський дух єст тому причыном, же так діє ся в тім найкращім кутику Лемковины?.

Выселеньці з села Долге тіж писали писма до властей ПРН в Горлицях з таким самым одмовным залатвіньом. На власну руку повернуло трьох газдів, котры купили дома, або газдівкы в Горлицях, Сярах і Розьділю і там жыют ближе своїх гір. Праві пятьдесят років по выселіню, коли померли юж вшыткы властителі лісів і ґрунтів в обох селах, властям повіту горлицького не пришло на мисель, жебы в спосіб урядовий переписати на Скарб Державы землі і лісы жытелів села Чорне і Долге.

На прикладі своей родины хочу представити прикру справу жытелів тых двох сел, для котрых тот короткый фрагмент книжки має барз смутний наголовок: “Суд над гмерльма”. А было то і тепер єст так”

Зараз по оселеню ся на Заході вмерли мої близкы: бабця, стрыко і в ріці Одрі втопил ся 11 річний брат. Потім в 1971 р. в лісі дерево забило тесьця. Зас в 1979 р. передчасно вмерла моя мама Анна, а в 1988 р. вмер няньо Стефан. В каждій родині страта родичів і близкых єст тяжкым пережытьом, але в моім припадку чує ся тото дуже гірше і долше. Перед 55 роками мої родиче мали в Чорнім невелику, бо лем осмогектарову газдівку. Было того 6.5 га поля і 1.5 га ліса. Тепер по 55-тьох роках єст там юж лем 3 га поля і 5 га ліса. Остало вшытко в горах, а ту на Заході юж не остало нич, бо вшытко переняла держава, за кілька злотых емеритуры і маленьке місце на цминтари.

По смерти родичів не были писаны жадны тестаменты, бо не было пошто і не было потреби писаня їх. Остал лем єден папір – запис нотаряльний ґрунтів списаний в Суді в Горлицях з 1925 р., коли то дідо Кундрат перед шлюбом няня і мамы записал цілий ґрунт на мою маму. Недавно, бо аж тепер в 1996 р. по 50-тьох

роках по виселіню, виявило ся там в горах, в повіті і гміні, же нашы два села Чорне і Долге іщы до тепер не сут обняты декретом переселеньчым на Україну в 1945 р. з дня 5. 09. 1947 р., ани декретом выселеньчым акції “Вісла” з 27 липця 1949 р. і то лем за то, же товдышні урядники забыли записати в своїх паперях переселіня на Україну в 1945 р. і наше выселіня на Захід в 1947 р.

Виявило ся тото аж товды, як Надлісництво в Горлицях і Спудзельня Кулек Рольничых в Сярах захотіли в Суді в Горлицях переписати на себе нашы ґрунты і лісы, котры юж од самого початку ужыткували як своє без жадного “запису”. Тепер по 50 роках захотіли переняти на свою власніст, бо ім ся тото належыт през так зване “засіджыня”, якоже опікували ся і ужыткували вшытко през долги роки як своє власне.

Коли стало ся ясне, же тоты два села не належат до державы, лем дальше належат до їх давных властителів жыючых тепер на Україні і на Заході, власти в Горлицях жебы ратувати своє безправне ужыткуваня ґрунтів і лісів през 50 років постановили оддати справу до Суду. В 1998 році Надлісництво і Уряд Рейоновий Староства в Горлицях заложыл дві осібны справы в Суді в Горлицях на моіх і іншых родичів – властителів ґрунтів і лісів. Єдну справу о “засіджыня лісів”, а другу о “засіджыня ґрунтів” і то в обох селах.

Жебы было барже покручене, то в тых селах не вывластили і газдів котры выіхали в 1945 р. на Україну і тепер єднаково маюґ претенсію до переселеньців 1945 р. і выселенців з 1947 р. за то, же ім не оддаюґ своїх маєтків, лем мусят през Суд старати ся одобрати їх вікову власніст. Знам, же до тепер жаден з властителів маєтку з тых сел не жые юж ани в Польщы, ани на Україні, але справы судовы на їх назвиска тягнут ся юж роками. До помочы в обох справах Надлісництво і Староство подали оголошыня в пресі крайові “Газета Выборча” з 5. 12. 2000 р. і “Жечпосполіта” з 27. 03. 2001 р., жебы властителі, або спадкоємці в часі 3-х місяций зголосили свій уділ в справі лісів і ґрунтів. Барз дивне, же они в часі 50 років не мали часу на залатвіня своїх справ звязаных з переписом маєтків на себе, а тепер по 50 роках, коли не жыюґ юж властителі - їх правны спадкоємці найдут потрібны документы в 3-х місяцах.

До часу выселіня, люде барз шанували свої лісы. Выгинали лем дерева на найважнійшы потреби, а найвесе на будовы новых хыж і сыпанців. Часом выгинали дерево на продаж до тартаку, або везли до міста, жебы за тоты грошы купити камфіны, соли, одеж і обуця для родини.

Вшыткы газдове, тоты што могли продавати дерево і тоты што не мали такой можливости, од віків ошаджали лісы, на дальшы часы для своїх діти і внуків. В лісах дородны дерева ялиц, смереків і буків діждали до выселіня. По выселіню люди з гір, власти державны при помочы Надлісництва вытяли вшыткы дорочны - найкращы дерева і вывезли на свої потреби, яких было так дуже, же старчыло на 50 років для краю і на експорт за границу.

До тепер обі справы лежали в Суді в Горлицях, де по трьох роках в грудню 2001 р. Суд тот оддалил справу Надлісництва, котре зараз зложыло апеляцию до Суду Округного в Новым Санчы. По році часу в червци 2002 р. Суд другой інстанції также оддалил справу. Тепер справа лісів трафила аж до Суду Найвыжшого в Варшаві. Наша оборона, як до тепер узнавана была през оба Суды позитивні, якоже ужыткуваня лісів было і єст неправне, бо в уставі неє записано, же нас выселили од тамаль і то насильно. Льос той справы лежыт тепер в Суді Найвыжшім в Варшаві і може тягнути ся іщы долги roky.

В листопаді 2002 р. Суд в Горлицях вернул до завішеной справы о грунты, де на розправі не пробували нас судити, лем казали глядати потрібных документів власности і спадковых, на основі котрых будут могли оддати грунты спадкоємцям. Хоц правны властителі юж померли, то над нима точат ся справы в судах, а спадкоємці не знають, як і де найти документи на свої грунты і лісы, бо там ся не родили, а мапы геодезийны і записы в книгах судовых сут на властителів давных і то іщы з часів перед першом війном сьвітовом.

Тепер Надлісництву барз залежыт на тім, жебы по 55 роках маты тоты лісы для себе і дальше робити з нима што ім ся подабат, хоц найгірше юж зробили: вытяли, вывезли і продали. Староство тіж хоче мати чысту справу по то, жебы могло землю скоро продати, бо сут купці на туню землю лемківску. До того часу грошы были з лісів, а тепер треба продати решту грунтів.

Найгірше буде того, же спадкоємці жыют далеко од гір, понад 500 км. і до того в розпорошыню, не мают можливости і грошій, жебы інтересувати ся том зеленом пустынью, яка по 55 роках там ся зробила, за котру тепер, жебы ей найти, поміряти, вызначити, нарисувати в давных місцях і кавальцях, а также зробити і представити в Суді нови документи власности треба заплатити великы грошы - тысяч злотых за гектар, котрий то гектар, там в продажы ест дуже, а дуже туньший. В кінци выйде на то, же ништо з спадкоємців не буде міг представити в Суді своїх документів і по долшім часі залатвяня, вшытко скоро і легко перейде на дотеперішніх ужытковників – Надлісництво і Староство.

Барна Адам

ВЕЛЬКА ПОДЯКА

І Велике Боже заплат Вшыткым хто помагат в музейных трудах, діянях і в выдаваню музейного квартальника “Загорода”.

Кобеляк Василь з Канады - 20 дол. канад.

Ваньо – Жан Худик з Канады - 200 дол. канад. На плянувану зміну покриття кычками соломяного даху на головні музейні хыжи.

Фундация Досліджыня Лемківщины во Львові за дві красны різбы до різбярской музейной експозиції.

Янко Мария зо Львова за цікавий образ малярства лемківского в нові творчости.

Рада Музейного Товариства

Початок і кінець жытя в народных звичаях

Богдан Горбаль

Ідучы сьлідамі свящ. Івана Бугеры, котрий зауважыл, што в родинным жытю особливу ролю грают народины, весіля і похорон Іван Мадзік і Владек Максимович опрацювали тото найбарже розбудуване з тых тріох видарінь в книжці Лемківске весіля (2002). Мадзік зобрал одначе тіж бортнянскы звичайі звязаны з народжыньом/кстинами дітини і смертьом/похороном. Сут то барз цінны записы бо на тоты темы не писало ся дуже. Малы записы про похоронны звичайі на Лемковині спорядили іщы перед Першом Сьвітовом Війном Тимко Перейма (“Похоронні звичайі і обрядил, а селі Ропици Руській, Горлицького повіта”) і Осип Яворський (“Похоронні звичайі і обряди в Ясельським повіті”) [оба были напечатаны в Етнографічным збірнику Наукового Товариства ім. Шевченка, 31-32 (Львів, 1912) сторони 203-209 і 209-210]. Остатніо писала о них Малгожата Восіек (Małgorzata Wosiek, “Zwyczaj i wierzenia Łemków związane ze śmiercią”), а Анджей Кубік (Andrzej Kubik, “Ostatni taki cygan”) описал похорон Цигана зо села Ольховец [оба в: Magury 2000 (Warszawa, 2000) сторони 32-51 і 52-58]. Ниякой одначе не нашол-ем праці бесідуючой лем про народжыня/кстины, хоц очывидно згадали про звязаны з нима звичайі (так як і про тоты звязаны зо смертіом/похороном) авторы векшых етнографічных праць про Лемків (А. Торонскій, Jan Falkowski – Bazyli Pasznyi, М. Сивицкій, Roman Reinfuss, і інчы.).

Для зацкавлених описуваном ту обрядовістю подаю далій бібліографію праць на згаданы темы на цілым просторі русинских Карпат і серед бачванских Русинів. Помічныма при ей створіню были бібліографії Микола Мушынкы замішеной в праці редагуваной через Богдана Струмінського, Лемківщина, том 2 (New York, 1988): 407-462. і Павла Роберта Магочія [Paul Robert Magocsi, Carpatho-Rusyn Studies: Annotated Bibliography, том 1-2 (New York-London: Garland, 1988-1998)].

ХРЕСТИНЫ / КСТИНЫ

Як в жыттю матеряльнім природа змусіла Лемка до достосуваня ся до оточыня, так и в жыттю духовнім доступ утруднений, а навет частична ізоляция од впливів посторонных додає перешкод, же барз стары родины — чысто лемківскы формы жытя духовного, котры повстали ту на місци (на Лемковині) існуют ту дальше и без змін. Перед вшыткым типовы— чысто античны потомства залишыли ся ту перед рівеляційныма впливами цивілізації.

На духовну культуру лемків складат ся "цілий сьвіт" чарів, переконань, шептаня силы надприродной. З каждым сьвятом, з каждым важніjšом хвильом в жыттю лемка иде в парі дуже практык, од котрых залежыт щєця або прышліст.

Для простого зрозуміня хочу подати окрес самой тяжы Лемкыні — ищы далеко перед народинами дітины перестерігат Лемкыня розмаіты приписы, ажеби не стягнути на дітину нещєсьця:

1. Не вільно быти лакомом.
2. Не вільно гварити, же сонце або місяц заходит.
3. В часі несподіваного страху не можна доткнути ся голого тіла.
4. Не можна до помытка вытерати руки, бо дітина буде смарката.
5. Не вільно смотріти през шпару, бо буде дітина в криминалі.
6. Не вільно смотріти єдным оком або примджуряти, бо буде дітина зызувата.
7. Не вільно переходити по дротах, шнурах и т.п., бо буде дітина окручена жыламы в часі породу.
8. Не вільно сідати на пєцу, кобици, порозі и пняку, бо дітина буде мала велику голову.
9. Не вільно смотріти на помершого.

(В випадку, же в тім самім домі был мертвец, то жена в тяжы обовязково завязувала червену опаску на брїх, жебы дітина была червена.

(Гнеска того не треба, бо гнеска помершого так вымалюют, же гарще выгядат, як живий).

10. Не вільно дотыкати ся жадныма предметами до брїха бо подібно тоты річы могли ся одбити дітині на твари.
11. Не вільно обмавляти, пльоткувати бо ся будут сміяти з дітины.
12. Не вільно выперати руки од соли бо дітина буде мала гниды, ушы, и т. д.

Дуже ішных пересторог, котры сами о собі бесідуют, істніло серед Лемкынь и по породі. Дітину, котра ся народила, то клали на кожух, жебы мало кручены волосы. Дівча клали на кычку, жебы мало довге

волося и было грубе. Дітину мыла "бабка" и повивала аж до хресту.

В тот ден, коли народила ся дітина, то в тім домі не вільно было дерти пеленок ани жадного іншого полотна. Воду по першій купели выливали під стів, жебы вшытко сходило ся до стола, навет кавальеры. Як ся вродило дівча – до 18 неділь не полокали пеленок и не сушыли на видочнім місци, жебы дівча не мало часу до 18 років [3]. Не вільно дітину одлучыти од кормліня грудьом в тім часі, коли неє лисця на деревах бо буде дітина смутна [3]. За хресну маму не вільно брати жену в тяжы бо ся дітина не буде ховати добрі [3].

Коли хресна забрала дітину до хресту, то гварила: –Беру зле, принесу добре — на знак щесьця.

Дітину треба нести до хресту лем на правій руці, жебы не было майкутом. В того барс вірят, же то лем хресна поведуе

До хресту хресна несла обовязково хліб, грошы, жебы хресня было все наїджене и мало грошы. Кому діти ся не ховали, то з хресту подавали през вікно до мешканя.

В ден хрещеня, хто перший переходил за дорогом, того просили за другого хресного або хресну жебы дітина мала можливіст до скорой женячкы.

Наступни церковни церемонї, котры бвыи інакшы для хлопця як для дівчате, подібно дуже ся не змінили, може зато же давно мы мали обряд Православни, потім нам дали насильно Уніяцкі, то впровадили дашто з католицкого, а по перші віні то юж мішали як хотіли. Хресна, коли вертала з церкви, то тягла за шнур од дзвона, жебы хресня мало голос як дзвін. Принесену дітину клали на припечок на ватральку (прибор до пеца), жебы так спокіні спава як ватралька, и пеца ся тримаво – довго жыво. Дівча клали до вікна жебы мало тівко люди што вікно видит, а хлопця кладут до перины, буде такий добрий як перина. Дітину хресна оддає родній мамі, при чім повідат: "Взялам зле, а оддаю добре!" або "Мате своє власня, моє хресня!" або "Мате, мамусь, своє власня, моє хресня, жебы было здорове, добре и чесне!" В тім часі, коли хресна оддає дітину, скоро треплют, рахуют крижмы, жебы дітина скоро бесідувала.

В давны часы імено дітині выбрал лем священник таке якого святого припадаво в тот ден в календари, часто треба бвыо ксієндза намавляти, дашто му обіцяти, заплатити, то змінив, але не каждому. Гірше бвыо втоды як мала панна дітину не слюбну, товди нич не помогло. Яке найпаскуднійше знав (здумав) таким окстыв дітину, жебы кажди знав же то не слюбна дітина, такі початок до жытя давали тілько што народжені дітині.

На хрестини сходять ся запрошени госьці: хресны родиче и около десят кумів. Приношают крижмы, то ест кусок полотна, в котрім закручени грошы. В ріжных околицях Лемковины інакше называли кумів: хресна мама, нацко, хресна мамця, нанашка, мамуся и т. п.

А тепер велика гостина зо съпівом кумів (Першу пісню съпівают до кресной дітини):

*Ани тото кресня весеве не буде
Як му кресна мати съпівати не буде.*

Кресна або нанашко може одповісти:

*Весеве оно ест, весеве буде
Хоц му кресна мати съпівати не буде.*

Дальшы пісні сут ружны, котры всі разом съпівают, ото кїлька з них котры съпівают часто и всяди.

*Не была я у кумонькы юж пітора року,
А зато я ту не пришива бо ворогы з боку.
Аж тепер я пришива бо горїлку чую,
Буду іла, буду тила, ищы преночую.
* * **

*А кумонька мі каже іти до дому
Покормиш худобину и придеши потому.
А я сіла, задумала и горенько плачу,
Як піду до домоньку, горівоньку страчу.
* * **

*Ой кумо, кумо, добра горівка,
Будеме пити аж до понедїлька.
Од понедїлька аж до вітїрка
Ой кумо, кумо, добра горівка.*

*Од вітїрка аж до середы,
Напийме ся кумо бо мы терезвы.
Од середы аж до четверга,
Напийме ся кумо бо нам так треба.*

*Од четверга аж до пятниці
Напийме ся кумо той палениці.
Од пятниці аж до суботы,
Напийме ся кумо бо мы з роботы.*

*Од суботи аж до неділі,
Напийме ся кумо,
Бо мы газдыні.*

** * **

*За кумовом хыжом выросла вільха,
Юж буду сьпівала, бом выпила кілька.*

** * **

*За кумовом хыжом вродило ся просо,
Жебы наше кресня не ходило босо.*

** * **

*Ей куме, куме, дайте вина
Будеме мати за рик сына.
А як не дате лем горівкы
Будете мати самы дівкы.*

** * **

*Ей, як не дате нам выпити
Не будете мати веце діти.*

** * **

*Куме наш, куме наш
Ци ся гніваши на нас. [4]
Ты ково нас ходыши,
Чом ты не засьпіваш?*

** * **

*Дают, ставляють и по тритцет горци,
И кажут нам пити по пятнадцет порцій.*

** * **

*Які наш кумонько справедливи
Вималювал образочок але жыви. [7]
Боже, Боже, што робиц мам
Деш я тот образочок повожыц мам.*

*Положу го до книжочки не змістит ся
Положу го до скриночки задусит ся.
Боже, Боже, што робиц мам
Деш я тот образочок положиц мам.*

*Положу го на постільку, зараз плаче
Положу го до колыскы, люльай мамо*

*Боже, Боже, тепер знам
Же я тот образочок колисац мам.
* * **

*У нашого кумичка барс добра гостина
Пред нами на столї єст розмаїтина.
Ой ту ся не вінце а там ся не півце
Пе ся палюночка у нашого кумочка.
* * **

*Але бы не быво в кума гостини
Як бы не быво кумовой причыны.
Кумо моя кумо, прикаш сой кумови
Най ся не заліцят к мому фартушкови. [8]
* * **

*Куму мам, куму мам, єдну ково другой
Не зайду до єдної то зайду до другой. [9]
Кумы мам, кумы мам, а што я ім їсти дам,
Дам ім палюночки, пийте же кумочки.
* * **

*Де я одталь повандрую, кому я ту подякую,
Подякую тому пану што я їла його страву.
Похылив ся дуб дубови, подякую я кумови,
Похылив ся дуб дубоньці, подякую я кумоньці.
* * **

*Домю, домю всі купці
Бо нас всадыт до певниці. [4]
Дали їсти, дали пити казали домю піти.*

Перша купіль по крещенію была дуже сильно звязана зо щесьціом ново народженого. Купіль тоту робила лем тота "бабка", котра принимала порід. Приготовліня купелі таке: на стіл кладе ся хліб, до котрого вкладають грівничны свічки, котры то кумове тримали при крещенію. Дітину кладут с тыма пеленками, в котрых было крещене. З боку коло ваненкы (шафлика) в чом ся дітина купят (не в середині) клали грошы, іглу, зошит, олувок, молоток, чеснок (символь здоровя). Дуже, дуже веце иншых річей. Воду по тій купелі ляли до рікы або там, где никто не ходит, бо уважано тоту воду за свячену. Ту знова дуже сьпіванок дітині до колыскы сьпівают, жебы скоро вснуло.

*Люляй же мі, люляй,
Колишу тя руком,
Як ты мі вироснеш,
Підеш за науком.
Будеш ся учыти,
Дрібного писаня,
Будеш споминати
Мое колисаня.
Люляй же мі, люляй,
Хоц не хочеш спати,
Бо тебе кольше
Твоя рідна мати.
Люлю же мі люлю,
Вшыю ты кошулю,
Леняну, біленьку,
Па літо легоньку.*

Перша неділя по крестинах "Родовины", а дакотры звали "Поправины" але того юж давно пропаво. На тоту урочыстость сходят ся переважно жены сами, каждая приносить кукевку (бувка) для полоненой, два хлібы (житньо-ярчаны) великы, літру палюнкы, масла, сыра, и т. д. В тім складі був тіж и музыкант, бо того не бракувало. Як кус поїли и выпили, то посылали по мужів праві половина не по своїх. Ту неє што подивляти, бо ныхто ся не женив зо своей власиой волі, каждого женили, коли и где родиче хотіли. Навет не брали под увагу ріжницю років. Для прикладу в Полянах, пов. Ясло, отдали дівча на 14 років за вїйта, якому было 54 рокы. Такых прикладів можпа найти цілыми сотками. В тых обходах мали тіж сьпіванки, часто сьпівали на крестинах, а дуже польових.

*Добрий тот келюшок,
Што под пред нас бежыт, [8]
Натийме ся, кумо,
Бо ся так належыт.
* * **

*У нашого кумы
Высокы порожкы,
Не будеме мы ту
Аж за два рочки.*

Родовини зачинали переважно в неділю о други по полудни,
сьпівом, таньцом продовжали до четвертой рано в понеділок.

Юрко Тернавка
ЗО ЖИТТЯ ЄДНОГО ЛЕМКА

Уродил ся наш Іванко
Гын в горах Карпатах,
Не богачом, не панком,
Лем в лемківських "шатах".
Вігер дул на вшиткы страны,
Бо то осін была.
Зышли ся сусідкы знаны —
Бабка юж го мыла.
Поахкали, пожычыли,
Завити помогли
И пак домів ся розышли,
Бо лем тівко могли. . .
Няньо Ванців, сестры, брата
Небарз ся тішыли,
На тот сьвіт його прибытя
Ріжні привитали:
Отец зараз ся застарал,
Як ту вьховати?
И о віні юж подумал,
Яке треба дати.
Сестру старшу Ванцьову
Вшиткы настрашыли,
Же в ей хустку теметкову
Ванця окрутили.
И плакала бідна Ганя
Ціле пополудне —
Не слухала ани няня,
Лем в слово облудне.
Хоц Іванка так приняли,
Як непрошеного,
Але зато пильнували
И любили його.

Записал: Іван Мадзік, Ansonia CT, 06401

ШАНУЙМЕ СЕБЕ

В остатнім часі в лемківських і українських часописах сут поміщаны дописы в котрых іх авторы не все з належытом пошаном односят ся до частины лемків, а декотры до осіб о котрых пишут.

То правда, же в демокрації каждый має право мати свій погляд о каждым і на каждую справу. Можна ся з ним не згаджати, але треба го ушанувати. Але тоты погляды повинны быти голошены з відповідным культуром. Можна бы ту подати кілька прикладів, але не буду іх описувал, жебым не стяг на себе даяку "бїду". Подам лем еден факт з "Ватры" нр 1(40) где пан Василь Орисик з Канады пише: "Ці лемки, што не признаются до українського народу є нашими ворогами. Такой нації як лемкы не ма..."

А я все думал, же мы вшыткы: українці, лемкы, гуцулы та бойкы то брата. Аж тепер на старіст ем ся довідал кто ворог, а кто брат.

І як видно настала така "мода", же хто інакше думат то ож мусит быти неприятельом або ворогом.

Чом ся так діє?

Мі ся здає, же тота демокрація нам зашкодила, або декотрим ся помилила з анархїом.

Давнійше, коли зме мали меньше свободы то барже зме ся тримали разом, а тепер каждый хоче быти важнійший од другого.

Може непотрібні ся тому вшыткому дивую, бо о таких справах іщы пред II сьвітовом війном в байці: "Птах, рыба і рак" Іван Русенко писал:

"У нас также – каждый свое,

Не можеме разом ийти;

Заміст згоды, доброй воли,

Мы мусиме ся сварити..."

Як з того видно, нич ся до днеска не змінило на ліпше, лем певно на гірше.

Ці так далі мусит быти?

Як не будеме сами себе шанувати, то іншы ціж не будут нас поважати.

Аксенти Дурбак.

ЛИСТИ

Вельмишановний Федор Гоч, Ваша сім'я і колектив Ради Музейного Товариства в Зиндранові.

Щиро вітам Вас з Новым 2003 роком і Різдрвом Христовим!

Зичу здоровля на довгі роки, щастя, натхнення і сил у Вашій благородній роботі. З найкращими і сердечними побажаннями

*Алекс Геренчак і Лемківський Комітет а тіж Редакция
“КР”. В США. 2003 р.*

ПАНЕ ГОЧ ТА РЕДАКЦІЯ “ЗАГОРОДИ”

Прийміть найширїші вітання від Лемків Чорткова!

Сердечно Вам дякую за журнали які Ви мені прислали, особливе подякування за надрукований матеріал про світлицю у Вашому журналі. Було би дуже добре щоб Ви світлицю виділи своїми очима. Запршуємо Вас при нагоді відвідати нашу “Лемківську світлицю”. Шкода, же свято, яке ми проводимо у світлиці кожен рік, пройде без Вас.

Висилаю Вам маленьку книжечку про наш Чортків, випущену до св'яткування 480 річчя Чорткову. У фрагменті знімка де зображена міська РАТУША – розміщена наша світлиця.

Ми у Чорткові взялися за таку не легку і потрібну справу, як збереження пам'яті про ті страшні часи, які пережили Лемки 1944 – 1947 р. і в знак цієї трагедії рішили поставити “ПАМ'ЯТНИЙ ЗНАК”. Ця споруда буде представлена крім гранітного зображення, зо списком викарбуваним в граніті назвів наших спалених, стертих з лица землі сіл.

Крім цього людське око буде милувати фрагменти лемківської хати, що буде біля “Пам'ятного Знаку”.

Я висилаю Вам матеріяли про Пам'ятний Знак”, які прийшли у нашій місцевій пресі. Може щось Вас зацікавить.

*З повагою до Вас
Павло Гербут.*

НАРОДНЕ ЗАНЯТЯ ПОЗА РОЛЬОМ

Додаткове ремесло, котре помагало жыты селянам было поставлене на ріжны керунки. Наш нарід не лем был тиснений віками в темны гористи лісы, где был так стисканий, же юш бракувало землі. З той причини рушыла еміграція перед першом світовом віном, потім велика хворота – епідемя, котра забрала тисячы наших родин. Пережыв наш нарід тяжкы часи і першу світову віну, котра нас дуже знищила.

Тоты факты змусили наш нарід до забезпечиня свого жытя. Зачынат ся розвивати ремесло поза рольом в різних керунках.

ОЛІЯРСТВО

Тото підставове занятя так само повязане ест з пором року. Коли приходит піст Святого Вечера берут ся за спущаня олію.

Висушены снопки т.з. “горсти” лену товче ся прайником по самих головках, сіе ся на решеті, чистий ся одкладат а позосталы головки дальше ся товче. По витовчиню чистыт ся од полови і іншого хвасту віячком. Вшытко дородне насіня одберают на решеті, підсушают в пецу і товчут в ступі ножні (давно в ручні). Отримуе ся муку, котру ся сіе на решеті. Решткы не довчены сипле ся назад до ступи і зас товче. Повтарят ся так довго покаль вшыток лен розтовче ся на муку. З готовов муков иде ся до ОЛІЯРНИ.

В оліярни готуют воду, муку сиплют на корито і заливають том горячом водом (кропом). Оліяр мішат тоту муку специальном лопатком. Потім сідают при тім кориті

дві жінки і мішають руками (місят) так довго аж мука буде зас суха без грудок.

Пририхтувану муку на єден макух (макух то видушена мука з олію в єднім кружку) оліяр кладе на барз горячий пец, мішат, жебы ся не припалила около 20 минут, бере “ваганец” (корито), кладе до нього сукно (плат) до котрого всипує тоту муку, добрі закручат, прикриват другым куском сукна, закручат по другі стороні. Так пририхтуваний макух вкладає до скрині, прикриват деньцом і накладає на нїм стриву, під стриву вбиват два клини до стопів. Помеже стривом а звязком вбивють клини таранамы, котры вісяє на ланцухах причеплених до повали.

Стає двох хлопів по єдні стороні, двох по другі і товчут таранамы по клинах. По, около пів години міцного стисканя олій зачинат стікати малым отвором до начиня. Як перестане олій течі одбиват ся клини, виймує макух і зас в ті самі колейности закладає ся другы макухы.

З єдної чверти муки (около 30 кг) виходит 6 макухів і 6 літер олію.

Коноплі на олій приготовляло ся кус інакше, але робота была тота сама

В остатніх часах оліярні улїпшали. Заміст клинів і таранів ужывали велику сьрібу, котра своїм гвінтом свобідні натискає на місце клинів.

По винятю макуха вшытки одпады заберає оліяр.

Олій был підставовом омасом кеселиці, капусти і інших потрав. Олій з лєну і коноплі єст дуже смачний о приємнім запаху. Ужывано го тиж до лічиня.

Описав Ваньо Мадзік.

ДОБРО І ЗЛО

Кто просто іде, тот далеко зайде.
Кто сам падає, другого най не двигат.
Кто ся з кым задає, таким ся стає.
Кто підслухує, тот все на себе почує.
Кто не має встыду, не має і чести.
Не тот дає што має, лем тот што хоче дати.
Не жыч другому, што тобі не миле.
Чуже не гриє.
Правда выйде на верх як олива.
Покірне теля дві коровы цицкат.
При чыстій совісті, заснеш і на камени.
При добрий згоді зварят ся дві галушкы в єдний воді.
Пыха і з неба спыхат.
Сам кый не бє.
Скупий два разы тратит, подвійно платит.
Скупий і од гамбы сой одойме.
Щыра охота, отверат ворота.
Щирий николи не тратит.
В скупого все по обіді.
Вшытко промине, слава не згыне.
Где ся двох сварит, третій корыстат.
Згода будує, незгода руйнує.
Добра рада ліпша як пінязі.
Где ся свої псы кусають, най ся чужы не мішають.
Біда в каменици, але гоп на улици.
Обуто видно, а босо слідно.
Біды ходят парами.

*Вышпортал і записал
В. Дзядик.*

КОНЦУРИЙКЫ

Двох газдів спіткало ся в Горлицях на ярмарку.

-Куме пожычте мі стівку.

-Не можу, не мам пінязі при собі.

-А дома?

-Красні дякую, вшыткы здоровы.

*

Пришов лемко на колейову станцію до Грибова гарді
вирихтуваний, дуркат до окенка за котрым сідила пані і повідат:

-Дайте мі панюсю білет за десятку.

-А где то хочете іхати? – звідує ся касерка.

-Где собі іхам то собі іхам, а білет за десятку мі дайте.

-Мушу знати в котру сторону і до якої станції. Та мі в кінци
повічте где іхате! – домагат ся касерка.

-Як сте такы вперты то вам повім, же іхам до сына на
хрестины.

*

В Грибові на ярмарку в віторок спіткало ся двох газдів.

-Што там Петре в тебе нового?

-По старому, але мал ем клопіт.

-А што?

-А знате – кін мі захворіл.

-Но і што?

-Дал ем му піл літра спіритусу і....

-Не докінчыл бесіду, бо хтоси го закликав на бік

Спіткали ся за тыжден в наступни віторок:

-Петре! Бодай тебе фрас взял!

-А чого так проклинаш і пімстуєш?

-Але єс мі дорадил з тым спіритусом для мойого коня.

-А ты ся не звідал што ся з моім коньом стало?

*

-Грицу, яка єст ріжниця меже твоем і моем женом?

-Но, не знам.

-А я знам.

*

Петрусь! Заприй двери, бо на двори зимно! – кричѣт мама до сына.

А як запру то ся на двори теплит? – заінтересувався Петрусь.

Записав В. Дзядик

НАРОДНЫ ПРИПОВІДКЫ

Теплий квітен, мокрый май – буде жыто як гай.
Квітен з водом, май з травом.
Дочекал ся паскы, дай Боже дочекати божей ласкы.
Дороге яйце на Великден.
Ден перше посієш – о тыжден перше збереш.
В велькым пості не ход в гості.
На Благовіщыня не ма зима поміщыня.
До св. Духа не знимай кожуха, а по св. Дусі зас в кожусі.
Як іде дощ ня Юря, то буде хліб і в дурня.
Кто завчасу сіє тот не жалує.
Вчый ся сынку азбуку - прийде сам хліб в руки.
Весна наш отец і мати – хто не посіє не буде зберати.
Діду сійте ярец, бо юж тій зимі конец.
Добри ся там діє, где ся оре і сіє.
Буде погода, як не потече з неба вода.
Весна дньом красна.
Осін того не вродит, што яр не засіяла.
Коли газда по поли не ходит, нич му ся на ним не родит.
Кто добри оре, ма хліб в комори.
Не ма планной землі, сут лем планны газдове.
Сноп до снопа то буде копа.
Кто добри рахує, добри газдує.
Пришов май – сам про себе дбай.

Вишпортал і записал

В. Дзядик.

ЗМІСТ - SPIS TREŚCI

НОВОРІЧНЕ ПОБАЖАННЯ -----	2
Д О Р О Г Ї Ч И Т А Ч И -----	3
ЦЕРКВИ І ЦМИНТАРІ -----	5
З ІСТОРИЇ ЛЕМКІВСЬКИХ СЕЛ-----	8
ГОРЯ КОТРОГО НИГДА НЕ ЗАБУДУ -----	9
ТАКИЙ ЄМ СЯ РОДИВ -----	11
EUROPEJSKI TRYBUNAŁ PRAW CZŁOWIEKA W STRASBURGU -----	12
ВСПОМИН О МИКОЛАЮ БУРЯКУ -----	17
РІДНИЙ КРАЙ -----	18
БІДНИЙ І БОГАТИЙ -----	19
REDAKCJA "ZANORODY" -----	20
МІЙ ДІДО -----	25
ЮБИЛЕЙ 80 РОКІВ Г. ПЕЦУХА -----	29
ДО 80 РОКІВ НАРОДИН ГРИГОРІЯ ПЕЦУХА -----	30
OSIEMDZIESIĄTKA PECUCHA -----	31
U rzeźbiarza Pecucha... -----	31
ЧЛОВЕК НЕМА БУТИ ХРОБАКОМ -----	33
ВСТРІЧА В ЗИНДРАНОВІ -----	43
КОЛЯДА В РУСКІ БУРСІ -----	44
СУД НАД ГМЕРЛИМА -----	47
ВЕЛЬКА ПОДЯКА -----	51
Початок і кінець життя в народних звичаях -----	52
ХРЕСТИНИ/КСТИНИ -----	53
ШАНУЙМЕ СЕБЕ -----	60
ЛИСТИ -----	61
НАРОДНЕ ЗАНЯТЯ ПОЗА РОЛЬОМ -----	62
ДОБРО І ЗЛО -----	64
КОНЦУРІЙКИ -----	65
НАРОДНІ ПРИПОВІДКИ -----	66

КУЛЬТУРА, ІСТОРІЯ І ПАМ'ЯТКЫ ЛЕМКІВ В ПОЛЬЩІ
KULTURA, HISTORIA I ZABYTKI ŁEMKÓW W POLSCE

ЗАГОРОДА ZAHORODA

KWARTALNIK TOWARZYSTWA NA RZECZ ROZWOJU
MUZEUM KULTURY ŁEMKOWSKIEJ W ZYNDRANOWEJ

Wydaje: Rada Towarzystwa Muzealnego w Zyndranowej

Выдає: Рада Музейного Товариства в Зиндранові

Redaguje zespół redakcyjny - przewodniczący i członkowie Prezydium Rady
Towarzystwa Muzealnego z pomocą autorów - korespondentów
Редагує редакційний колектив - голова і члени Президії Ради
Музейного Товариства з помочом авторів-кореспондентів

Adres redakcji:

**TOWARZYSTWO MUZEALNE W ZYNDRANOWEJ
z dopiskiem "Zahoroda"
38-454 TYLAWA, pow. KROSNO**

**NALEŻNOŚĆ ZA KWARTALNIK ORAZ POMOC I DARY DLA
MUZEUM PROSIMY NADSYLAĆ NA KONTO:
NR 86421096-1922-27006-0 GBPZ S.A. Wrocław Filia/Sanok
Podkarpacki Bank Spółdzielczy w Sanoku Oddz. Dukla**

Redakcja nie zwraca materiałów nie zamówionych, zastrzega sobie
prawo skracania materiałów oraz używania własnych tytułów.
Redakcja nie zawsze utożsamia się z poglądami reprezentowanymi
przez autorów zamieszczonych materiałów.

Materiały pisane dialektem publikujemy w oryginalnej formie

**OD 1996r. KWARTALNIK DOTUJE
MINISTERSTWO KULTURY I SZTUKI**